

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา

Research and Development Newsletter

ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๑๒ ประจำเดือนธันวาคม ๒๕๕๔

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แผนการพัฒนาแหล่งน้ำ

งานวิจัยและพัฒนา

เรื่อง แนวทางพัฒนาการจัดการประมงชายฝั่งโดยองค์กรท้องถิ่น จังหวัดปัตตานีและนราธิวาส

เรื่อง การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรทางการศึกษาด้วยการจัดการความรู้

เรื่อง ชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง

พบปะนักวิจัย อาจารย์อนุสรณ์ พัฒนาคานดี

ปิดท้ายวิจัย พระราชดำริด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ

บทความที่น่าสนใจ

เรื่อง ๒ โรคที่ควรระวังช่วงน้ำท่วม

รอบรู้นอกสภา เมื่อถึงวันเกษียณอายุราชการ

รอบโลกวิจัย ยาต้านมาลาเรียชนิดใหม่

เป็นศูนย์ข้อมูลแห่งการเรียนรู้ ยึดหลักธรรมาภิบาล
วิชาการนำสมัย จิตใจให้บริการ สนับสนุนสถาบันนิติบัญญัติ

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา
Research and Development Newsletter

ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๑๒
ประจำเดือน ธันวาคม ๒๕๕๔

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร
ด้านการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้
ให้แก่บุคคลในวงงานรัฐสภา อันเป็นประโยชน์ต่อ
การปฏิบัติงานด้านนิติบัญญัติ

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา
สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ถนนประดิพัทธ์ เขตพญาไท
กรุงเทพมหานคร ๑๐๔๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๖๗ - ๘
โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๖๒

ที่ปรึกษา

นายจรุ พันธ์เป็รื่อง
รองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
นางวิจิตรดา วัชรภรณ์
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

บรรณาธิการบริหาร

นางสาวจิรพรรณ กาญจนอุดม
วิทยาการเชี่ยวชาญ

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายฐากร จุลินทร

ผู้ช่วยหัวหน้ากองบรรณาธิการ

นางสาวนาวัลักษณ์ ศิริวรรณ (ฝ่ายบทความ)
นายสิริสร กระแสร์สุนทร (ฝ่ายวิจัย)
นางสาวปรียวรรณ สุวรรณสุนย์ (ฝ่ายวิชาการ)

กองบรรณาธิการ

นายจันทรม สี่หาบุญลี
นางสาวปิยะวรรณ ปานโต
นางสาววิมลรักษ์ ศานติธรรม
นางสาวอัญชลี จวงจันทร์

ผู้จัดทำ

นางสาวธัญธิดา หาเรือนศรี
นางณัฐชานันท์ หนูทองอินทร์

ฝ่ายเผยแพร่

นางภักดิ์กัญญา มากทองไทร
นางสาวนวลละออง พรแก้ว

บทบรรณาธิการ

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนาฉบับนี้เป็นฉบับที่ ๑๑๒ ปีที่ ๑๐ ประจำเดือนธันวาคม ๒๕๕๔ ที่เป็นช่วงเดือนสุดท้ายของปี ๒๕๕๔ แต่ยังมีสภาพความเดือดร้อนของประชาชนจากปรากฏการณ์อุทกภัยครั้งใหญ่ในปีที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่กรุงเทพฯ และจังหวัดปริมณฑลอย่างรุนแรง และเป็นปัจจัยที่จะทำให้หน่วยงานรัฐและประชาชนต้องปรับทัศนคติ/ความเข้าใจในเรื่องการตั้งถิ่นฐานที่อยู่ เนื่องจากพื้นที่กรุงเทพฯ และจังหวัดปริมณฑลส่วนหนึ่งเป็นที่ราบลุ่มซึ่งน้ำท่วมถึง โดยมีการเรียกพื้นที่ทางการปกครองให้มีชื่อที่มีความสัมพันธ์กับน้ำ เช่น บางบัว บางบัวทอง บึงกุ่ม หนองจอก เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า สังคมภาคกลางมีความสัมพันธ์กับน้ำมาอย่างยาวนานแล้ว และเมื่อความเจริญเติบโตของเมืองที่ขาดความสมดุลกับธรรมชาติ โดยมีการก่อสร้างอาคารสถานที่ตลอดจนการสูบน้ำบาดาลมาใช้ประโยชน์อย่างมากมาย ก่อให้เกิดสภาพแผ่นดินทรุดลดต่ำลงไปอีก ฉะนั้น ทุกภาคส่วนคงต้องมาพิจารณาพิจารณาถึงการขยายตัวของชุมชนว่า ควรจะอยู่ในรูปแบบของอาคารสูงในเขตเมือง และให้พื้นที่ชานเมืองบางส่วนเป็นพื้นที่สีเขียวสำหรับการเกษตรกรรม รวมทั้งให้เป็นพื้นที่รับน้ำตามธรรมชาติอย่างแท้จริงหรือไม่

สำหรับสาระสำคัญของเอกสารข่าวฯ ฉบับนี้ มีประเด็นที่น่าสนใจคือ บทสรุปรายงานวิจัยเรื่อง **“แนวทางพัฒนาการจัดการประมงชายฝั่งโดยองค์กรท้องถิ่นจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส”** โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยมีความพยายามสำหรับการรวบรวมข้อมูลในภาคสนามซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาทางความมั่นคง โดยการจัดให้มีการสนทนากลุ่มย่อยหรือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญสำหรับการใช้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน เพื่อรักษาอาชีพของชาวประมงท้องถิ่นโดยการดำเนินการให้มีปะการังเทียม เนื่องจากเป็นการป้องกันการไม่ให้อุณหภูมิประเทหออนรุนเข้ามาจับสัตว์น้ำมากจนเกินไป หรือการฟื้นฟูป่าชายเลนเพื่อรักษาระบบนิเวศ นอกจากนี้ บทสรุปรายงานวิจัยเรื่อง **“ชวนกันอ่านหนังสือให้ฟัง”** มีประเด็นที่สำคัญคือ การอ่านหนังสือให้เด็กฟัง จะเป็นประโยชน์ต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งจะมีการใช้เวลาใกล้ชิดระหว่างผู้ปกครองกับเด็กมากขึ้น นอกจากนั้น ผลดีที่มีต่อเด็กอย่างชัดเจนที่สุดคือ จะทำให้เด็กกลายเป็นผู้ฝึกฝนในการอ่านหนังสือหรือที่เรียกว่า **“หนอนหนังสือ”** รวมทั้งทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านความจำ มีสมาธิและมีความสุข ทั้งนี้ ประเด็นที่น่าสนใจคือ องค์กรบริหารส่วนตำบล จะมีบทบาทต่อการสนับสนุนการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ด้วยการสนับสนุนงบประมาณต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือการเชิญผู้สูงอายุไปเล่านิทาน ในการมีกิจกรรมร่วมกับเด็ก ๆ ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของเด็ก สำหรับบทความที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันนี้คือ เรื่อง **“๖ โรคที่ควรระวังช่วงน้ำท่วม”** โดยมีข้อแนะนำส่วนหนึ่งคือ ถ้ามีความจำเป็นที่จะต้องเดินผ่านในบริเวณน้ำท่วม ก็อย่าแช่น้ำจนผิวหนังเปื่อยเพราะจะทำให้ติดเชื้อได้ง่าย และควรใส่รองเท้าบูททุกครั้งที่เดินผ่านน้ำ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดบาดแผลที่เท้า และป้องกันไม่ให้เชื้อโรคเข้าสู่บาดแผลที่เท้าหรือร่างกาย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

สารบัญ

หน้า

งานวิจัยและพัฒนา

- เรื่อง แนวทางพัฒนาการจัดการประมงชายฝั่งโดยองค์กรท้องถิ่นจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส ๑
โดย เกื้อ ฤทธิบุรณ์ และคณะ
เรียบเรียงโดย อัญชลี จวงจันทร์
- เรื่อง การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรทางการศึกษาด้วยการจัดการความรู้ ๖
โดย เลขา ปิยะอัจฉริยะ และคณะ
เรียบเรียงโดย ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์
- เรื่อง ชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ๑๒
โดย นรฤทธิยา ผลขาว และคณะ
เรียบเรียงโดย สิริสุร กระแสร์สุนทร

บทความที่น่าสนใจ

- เรื่อง ๖ โรคที่ควรระวังช่วงน้ำท่วม ๑๙
วิมลรักษ์ ศานติธรรม

รอบโลกวิจัย

- ยาด้านมาลาเรียชนิดใหม่ ๒๒
นารีลักษณ์ ศิริวรรณ

รอบรู้นอกสภา

- เมื่อถึงวันเกษียณอายุราชการ ๒๔
ปิยะวรรณ ปานโต

พบปะนักวิจัย

- อาจารย์อนุสรณ์ พัฒนสานต์ ๒๗
ปิยะวรรณ สุวรรณสุนย์

ปิดท้ายวิจัย

- พระราชดำริด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ ๓๒
นารีลักษณ์ ศิริวรรณ

บทสรุปรายงานวิจัย เรื่อง

แนวทางพัฒนาการจัดการประมงชายฝั่ง โดยองค์กรท้องถิ่นจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส

วิจัยโดย เกื้อ ฤทธิบุรณ์ และคณะ

เรียบเรียงโดย...อัญชลี จวงจันทร์

ประเทศไทยมีจังหวัดติดทะเล ๒๓ จังหวัด มีความยาวชายฝั่งทั้งสิ้นประมาณ ๑,๘๖๑ กิโลเมตร เฉพาะในส่วนภาคใต้มีพื้นที่ติดกับทะเล ๑๓ จังหวัด จากทั้งสิ้น ๑๔ จังหวัด จังหวัดที่ไม่ติดชายฝั่ง คือ จังหวัด ยะลา

จังหวัดปัตตานีและจังหวัดนราธิวาส มีชายฝั่งทะเลติดต่อกันประมาณ ๑๘๔ กิโลเมตร มีหมู่บ้าน ชาวประมงทั้งสิ้น ๘๑ หมู่บ้าน ใน ๒๕ ตำบล ๘ อำเภอ จำนวนครอบครัวประมาณ ๒๓,๓๒๔ ครัวเรือน ประชากร ๑๖๕,๓๔๘ คน ซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม เป็นชุมชนประมงพื้นบ้าน มีฐานะยากจน ชาวประมงร้อยละ ๔๓ มีหนี้สิน ดำรงชีวิตด้วยการจับสัตว์น้ำชายฝั่งเป็นหลัก มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับฐาน ทรัพยากรภายใต้ระบบคุณค่าและความเชื่อว่าทรัพยากรในท้องทะเลเป็นของพระเจ้าที่ประทานมาให้กับมนุษย์ ทุกคนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างเท่าเทียมและไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน ซึ่งเป็นการใช้ที่เคารพต่อธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ที่ผ่านมามีการดำเนินนโยบายของรัฐยังขาดความเข้าใจในบริบทของท้องถิ่น ตัวอย่าง นโยบายการแก้ปัญหาความยากจน ด้วยโครงการธนาคารอาหารทะเลของประเทศที่พยายามทำให้คนยากจนมี ที่ทำกินมีเงินทุนในการประกอบอาชีพและมีรายได้เพื่อแก้ความยากจน

การที่พื้นที่ทำกินในทะเลลดลงส่งผลให้ ปริมาณสัตว์น้ำที่ลดลง สาเหตุสำคัญมาจากการที่แบบ แผนการใช้ทรัพยากรมีน้อยลงและกลายเป็นคนจนไปในที่สุดปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง เนื่องจากการสะสมความเกลียดชัง อันเป็นความอ่อนไหวที่จะนำไปสู่การเกิดความรุนแรงได้ง่ายขึ้น ดังนั้นจึง ควรมีการทบทวนและหาทางออกโดยการเปลี่ยนแปลงการทำการประมงชายฝั่ง และส่งเสริมบทบาทของทุก

ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการประมงชายฝั่ง โดยฐานของความร่วมมือความเข้าใจและเข้าถึงในเงื่อนไข และบริบทของท้องถิ่นภายใต้กลไกที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาวิจัย เพื่อค้นหาวิธีบูรณาการการทำงานร่วมกันขององค์กรท้องถิ่นจากทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการการประมงชายฝั่ง ทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ท้องถิ่นหรือชุมชนในการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรได้อย่างเท่าเทียมกันน่าจะเป็นทางออกที่ดีในการช่วยเสริมสร้างความสงบสุขจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรให้เกิดความเป็นธรรมและยั่งยืน

เกื้อ ฤทธิบูรณ์ และคณะ จึงสนใจศึกษาแนวทางการจัดการประมงชายฝั่ง โดยองค์กรท้องถิ่นจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส เพื่อศึกษาสถานภาพ เงื่อนไขในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรท้องถิ่น รวมทั้งบูรณาการการบริหารจัดการประมงชายฝั่ง เพื่อให้เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกันจากทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการการประมงชายฝั่ง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ท้องถิ่นและชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาถึงสถานภาพ เงื่อนไขในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและองค์กรท้องถิ่นและการบูรณาการของการบริหารจัดการประมงชายฝั่งโดยองค์กรท้องถิ่น

วิธีการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วม โดยมีวิธีการศึกษาวิจัย ดังนี้

๑. สัมภาษณ์เอกสาร ประกอบด้วย นโยบาย กฎหมาย โครงสร้างเศรษฐกิจ แบบแผนการใช้ทรัพยากร สถานภาพขององค์กร (โครงสร้าง การดำเนินงาน กิจกรรมและผลการดำเนินงาน) ข้อมูลทรัพยากรประมงชายฝั่งและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒. การสนทนากลุ่มย่อย โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนองค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการจากมหาวิทยาลัย หน่วยงานประมงที่เกี่ยวข้อง ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด กลุ่มชาวบ้านในท้องถิ่นจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส ประมาณ ๓๐ ครั้ง

๓. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มผู้นำทางความคิดขององค์กรท้องถิ่น ทั้งหมด ๑๐ องค์กร ได้แก่ ประมงจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด สมาคมประมงจังหวัด สถานีตำรวจน้ำ ๒ กองบังคับการตำรวจน้ำ ๑ จังหวัดปัตตานี สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการประมงชายฝั่งโดยองค์กรท้องถิ่นจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส สามารถอธิบายผลการวิจัยได้ ดังนี้

๑. ด้านนโยบาย พบว่า ภาพรวมของโครงการมี ๔ ลักษณะ คือ ๑) กิจกรรมจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ เชื้อก้นตลิ่ง ท่าเทียบเรือ โรงซ่อม และเก็บเครื่องมือประมง โรงแปรรูปสัตว์น้ำ ถึงเก็บน้ำ ๒) กิจกรรมเสริมสร้างรายได้และพัฒนาอาชีพ ได้แก่ การสาธิตและส่งเสริมเครื่องมือประมง การแปรรูปสัตว์น้ำ การปรับเปลี่ยนเครื่องมือประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง การเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง การเลี้ยงหอยแครง ๓) กิจกรรมฟื้นฟูทะเลไทย เช่น การจัดสร้างแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ ๔) กิจกรรมการจัดการและฟื้นฟูทะเลไทยเป็นการจัดสร้างแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ แต่มีกระบวนการศึกษาและค้นหาแนวทางมีการจัดการควบคู่ไปด้วย

ในการดำเนินการตามนโยบาย พบว่า มี ๒ โครงการที่ชุมชนกล่าวถึงมากที่สุดคือ ๑) โครงการพัฒนาฐานการผลิตอาหารทะเลของประเทศหรือซีฟู๊ดแบงค์ เป็นนโยบายพัฒนาการเพาะเลี้ยงในทะเลที่ต้องการเปลี่ยนระบบสิทธิสาธารณะเดิมไปให้บุคคลมีสิทธิแบบปัจเจก ซึ่งชุมชนมีความกังวลว่าจะมีการล่องละเมิดสิทธิในการประกอบอาชีพและทำให้เกิดการเข้าถึงทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญ คือ ปัญหาการกระจุกตัวของพื้นที่การเพาะเลี้ยงในทะเล ซึ่งรัฐบาลที่ผ่านมาไม่เลือกที่จะกระจายโครงสร้างการถือครอง หรือกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรที่เป็นอยู่และไม่ได้มีคำถามต่อแนวคิดระบบกรรมสิทธิ์ปัจเจกแบบเบ็ดเสร็จที่จะเป็นปัญหาการสูญเสียทรัพยากรของคนจน แต่กลับเห็นเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้คนจนเข้าถึงทรัพยากร เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเนื่องจากสิทธิและอำนาจการบริหารจัดการทรัพยากรถูกผูกขาดไว้ที่รัฐส่วนกลางมาโดยตลอด ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างชัดเจนและจริงจัง ๒) โครงการจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล จากผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านบางตาเว จังหวัดปัตตานี มีความพอใจกับการมีปะการังเทียมเพราะได้มีส่วนร่วมคิดก่อนมีการวางแนวปะการังและมีส่วนร่วมในการจัดวาง ส่วนชุมชนบ้านทอน จังหวัดนราธิวาสมีความเห็นว่า ปะการังเทียมมีประโยชน์มากต่อระบบนิเวศ ทำให้สัตว์น้ำมาอาศัยเป็นจำนวนมาก แต่การให้ประโยชน์ต่อชาวประมงพื้นบ้านยังเกิดขึ้นน้อย

๒. ด้านองค์กร จากผลการวิจัย พบว่า เมื่อทำการวิเคราะห์องค์กร ทำให้ทราบปัจจัยหลายประการในการพิจารณาถึงสภาพและเงื่อนไขในการพัฒนาศักยภาพ ดังนี้

สภาพขององค์กร จากการวิจัยพบว่า โครงสร้างองค์กร องค์กรของรัฐทั้งหมดจะมีโครงสร้างชัดเจน คือ สามารถเห็นบทบาทและหน้าที่ของแต่ละส่วนองค์กรชัดเจน ไม่สลับซับซ้อน คือ เส้นทางการทำงานสั้น ภายใต้กรอบนโยบายใหญ่ที่สามารถปรับเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการดำเนินงานที่สอดคล้องกับสถานะเงื่อนไขของพื้นที่ได้ ยกเว้นมหาวิทยาลัยที่มีโครงสร้างค่อนข้างสลับซับซ้อนแต่ไม่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน การดำเนินงานขององค์กร พบว่า การดำเนินงานขององค์กรท้องถิ่นที่สำคัญ มีลักษณะการดำเนินงาน ๓ ลักษณะ คือ ๑) เกี่ยวข้องกับการประมงชายฝั่งโดยตรง ๒) เกี่ยวข้องกับพื้นที่ดำเนินงาน และ ๓) เกี่ยวข้องกับการให้บริการวิชาการ

๓. ด้านชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า สภาพภาพชุมชน พิจารณาได้ ๓ ประเด็น ดังนี้

๑) ทูทางสังคม ได้แก่ ฐานทรัพยากร องค์กรความรู้ ระบบคุณค่าและเครือข่ายทางสังคม ทูทั้งหมดที่เหลืออยู่ อยู่ในสภาพที่น่าเป็นห่วง คือ มีปริมาณและคุณภาพน้อยลงมาก ตัวอย่างเช่น ทรัพยากรสัตว์น้ำมีชนิดและปริมาณลดลง องค์กรความรู้ที่สัมพันธ์กับการใช้ทรัพยากรจะเหลืออยู่เฉพาะในกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์อยู่กับฐานทรัพยากรเท่านั้น ทั้งยังไม่มีแรงจูงใจในการเรียนรู้และถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นต่อไป

๒) ภัยคุกคามที่สร้างแรงกดดันต่อฐานทรัพยากรและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวประมงพื้นบ้านที่สำคัญและเกิดขึ้นในทุกพื้นที่มาเป็นเวลายาวนานที่สุด คือ ๑) การทำประมงด้วยเครื่องมือแบบทำลาย ได้แก่ อวนรุน อวนลากและเรือปั่นไฟ จากการสำรวจความชุกชุมของสัตว์น้ำในเขตทะเลชายฝั่ง ๑๐ กิโลเมตร บริเวณจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสงขลาและจังหวัดปัตตานีด้วยเรืออวนลากแผ่นตะเฆ่ขนาดเล็ก พบว่า ในเขตทะเลชายฝั่งซึ่งเป็นแหล่งอาศัย หลบภัย สืบพันธุ์ วางไข่และแหล่งเจริญวัยของสัตว์น้ำวัยอ่อนของแต่ละจังหวัดมีความชุกชุมของสัตว์น้ำน้อย ๒) ภัยคุกคามที่เกิดจากการมีประชากรเพิ่มขึ้นในทุกชุมชน ๓) พื้นที่ทำกินลดลงทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ทั้งในอ่าวปัตตานีและอ่าวไทย คือ อ่าวตื้นเขินมากขึ้น อ่าวไทยในกรณีของพื้นที่

บ้านทอนไม่สามารถไปทำการประมงได้ในบริเวณที่มีการวางปะการังเทียม อีกทั้งชายฝั่งทะเลหน้าค่ายจุฬาภรณ์ฯ ซึ่งมีพื้นที่ยาวประมาณ ๒ กิโลเมตร ซึ่งจะมีกุ้งเคย มากที่สุด

๓) การหาทางออกของชุมชน เป็นไปใน ๒ ลักษณะกิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมเพื่ออาชีพ ประมงโดยตรง เป็นการดำเนินการเพื่อให้อาชีพประมงได้คงอยู่ ได้แก่ การฟื้นฟูทะเล การป้องกันเครื่องมือการทำลาย มีทั้งการดำเนินการเองและร่วมกับรัฐสร้างที่พักอาศัย การทำซั้งโดยชุมชนและปะการังเทียม โดยหน่วยงานของรัฐ การฟื้นฟูป่าชายเลน ทั้งในชุมชนบ้านดาโต๊ะและบางตาวา จังหวัดปัตตานี การผลักดันเชิงนโยบาย เป็นการทำงานร่วมกันอย่างเป็นเครือข่ายในระดับต่าง ๆ สร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสื่อข่าว เรื่องราวต่อสาธารณชน ยื่นข้อเสนอผ่านองค์กร ผู้นำระดับสูงของประเทศ ๒) กิจกรรมเพื่อสนับสนุนให้ชุมชน ประมงมีชีวิตรอด เป็นกิจกรรมเสริมสร้างรายได้และพัฒนาอาชีพเสริม ได้แก่ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น หอยแครง หอยแมลงภู่ ปลาตุ๊ก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการทำกิจกรรมเสริมรายได้ เช่น การทำข้าวเกรียบของบ้านดาโต๊ะ การทำเรือกอลและจำลองและผลิตภัณฑ์จากเสื่อกระจูดของบ้านทอน โดยจากการวิเคราะห์การเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของกิจกรรม พบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ การสร้างส่วนแบ่งในการทำงานให้ทั่วถึงในแต่ละชุมชนจะต้องมีกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อเป็นโอกาสให้กับคนในชุมชนที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะเยาวชน ซึ่งมีจำนวนมากในทุกหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างรายได้ กิจกรรมที่ต้องนำไปสู่การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น การมีสังคมโดยเฉพาะในครอบครัวและในชุมชน กิจกรรมนั้นจึงควรเป็นกิจกรรมที่ไม่ทำให้คนออกจากชุมชน โดยทั้งครอบครัวและชุมชน รวมทั้งเกิดการเรียนรู้ในกิจกรรม เพื่อนำไปสู่การปรับตัว การปรับงานและมีความต่อเนื่องของกิจกรรม

ประเด็นเงื่อนไขในการพัฒนาศักยภาพของชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการความสัมพันธ์ของทุนทางสังคมทั้ง ๔ ทุนที่เหลืออยู่ ให้มีความสัมพันธ์กันมากขึ้นเริ่มจากการฟื้นฟูระบบคุณค่าที่เป็นศีลธรรมของส่วนรวมและจิตวิญญาณของชุมชน เพราะถ้าชุมชนได้ฟื้นฟูทุนเหล่านี้ขึ้นมาได้ ไม่เพียงฟื้นความเป็นชุมชนเท่านั้นยังเป็นการฟื้นฟูความเป็นมนุษย์ที่สร้างสรรค์ ความเป็นธรรม ความอุดมสมบูรณ์และความยั่งยืนให้เกิดขึ้นต่อสังคมและธรรมชาติ ตามด้วยการฟื้นฟูเครือข่ายทางสังคมภายในชุมชน ซึ่งปัจจุบันเครือข่ายจากภายนอกเข้าไปในชุมชน ซึ่งหากมีการฟื้นฟูในเรื่องคุณค่าได้ ก็จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมขึ้น

๔. การบูรณาการการบริหารจัดการประมงชายฝั่งโดยองค์กรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน จากผลการวิจัยพบว่า กลไกและวิธีการบูรณาการการบริหารจัดการประมงชายฝั่งโดยองค์กรท้องถิ่น อย่างยั่งยืน คือ ๑) การพัฒนาศักยภาพองค์กรตามเงื่อนไขผ่านการปรับท่าทีการทำงาน โดยเฉพาะทำที่ส่วนบุคคลที่ผ่านมาชาวประมงรู้จัก ประทับใจ และเข้าถึงข้อมูลหรือองค์กรด้วยท่าทีของบุคคลนั้น ๆ ดังนั้น ถ้าคนทำงานขององค์กรท้องถิ่นทั้งหลายได้ปรับท่าทีส่วนบุคคลเพื่อให้เข้าถึงและเข้าใจกันมากขึ้น รวมทั้งชุมชนเองก็ต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองโดยเฉพาะการจัดการความสัมพันธ์ของทุนพร้อมกับการพัฒนาทุนให้เพิ่มขึ้น เพื่อการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ๒) การสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน โดยยกการใช้จุดแข็งและลดจุดอ่อนของแต่ละองค์กร โดยการสร้างกลไกให้เกิดพื้นที่แลกเปลี่ยน ซึ่งองค์กรหลักที่มีบทบาทโดยตรงต่อการประมงคือประมงจังหวัดที่มีจุดแข็ง คือมีนโยบายชัดเจนด้านการประมง มีการดำเนินงานเกี่ยวกับการประมงที่ครอบคลุมที่สุดตั้งแต่ชุมชน ทรัพยากรและการจัดการ สามารถทำงานให้ต่อเนื่องได้ มีงบประมาณจากส่วนกลางและท้องถิ่นตามสถานการณ์เฉพาะ มีเจ้าหน้าที่ในส่วนอำเภอและจังหวัด ซึ่งจุดอ่อนคือการมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพองบประมาณในการสนับสนุนในการทำงานน้อย ไม่มีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทำ

ประมงให้เกิดผลในทางปฏิบัติ แต่จุดแข็ง คือ อยู่ใกล้ชิดพื้นที่ รับรู้ปัญหาภาค ทำงานได้อย่างต่อเนื่องในพื้นที่ ส่วนองค์กรท้องถิ่นที่สำคัญอีกองค์กรหนึ่งซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับประมงชายฝั่งมากและยาวนาน คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ต้องปรับตัวเพื่อให้กลายเป็นกลไกหรือเวทีในการประสาน สร้างพื้นที่เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางความคิด ให้กับชุมชนและองค์กรท้องถิ่นซึ่งจุดแข็งของมหาวิทยาลัย คือ การเป็นแหล่งข้อมูลวิชาการ มีภาพลักษณ์ในเชิงบวกและมีสถานที่ที่จะเอื้อให้ชุมชนได้สร้างเวทีแลกเปลี่ยน ๓) การเพิ่มพื้นที่กิจกรรมในชุมชนเพื่อลดการกีดกันต่อฐานทรัพยากรทั้งหมดเป็นแนวทางการบูรณาการการจัดการประมงชายฝั่ง โดยองค์กรท้องถิ่นที่จะนำไปสู่การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งรวมถึงความมั่นคงของชาติในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

เกื้อ ฤทธิบุรณ์และคณะ. (๒๕๕๑). **แนวทางพัฒนาการจัดการประมงชายฝั่งโดยองค์กรท้องถิ่นจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส**. รายงานวิจัย. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

บทสรุปรายงานวิจัย เรื่อง

การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรทางการศึกษา ด้วยการจัดการความรู้

วิจัยโดย เลขา ปิยะอัจฉริยะ และคณะ

เรียบเรียงโดย...ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์

โลกในศตวรรษนี้เป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและมีผลกระทบต่อประชากรโลกอย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นการวิวัฒน์ไปตามความเจริญทางเทคโนโลยีการสื่อสารวิทยการและข่าวสารต่าง ๆ ที่สามารถแพร่สะพัดไปทั่วโลกโดยปราศจากพรมแดนทางการเมือง ศาสนา วัฒนธรรม และระยะทาง อันส่งผลให้เกิดการถ่ายเททางวัฒนธรรม การค้า การจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติของคนในภูมิภาคต่าง ๆ ก่อให้เกิดการแข่งขันกันมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งต้องอาศัยฐานความเข้มแข็งของทรัพยากรทางปัญญาเป็นสำคัญ ทำให้สังคมโลกเป็นสังคมเศรษฐกิจความรู้ (Knowledge - Based Society and Economy) ประเทศไทยเป็นชาติหนึ่งที่อยู่ในกระแสของความเร่งด่วนที่จะต้องเสริมสร้างให้คนในชาติมีศักยภาพในการทำงานที่สูงขึ้น โดยใช้ความรู้เป็นพื้นฐานนอกเหนือจากการมีทรัพยากรพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ และสังคมที่เพียงพอแล้ว โดยช่วงเวลาที่ผ่านมาหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้เกิดกระแสความตื่นตัวของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและการจัดบริการทางการศึกษา ด้วยวิธีการที่หลากหลาย มีการศึกษาข้อมูล (Data) มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประมวลเป็นสารสนเทศ แล้วนำไปตรวจสอบ เชื่อมโยง อภิปราย และแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนสามารถผลิตเป็นองค์ความรู้มากมาย แต่ในการดำเนินงานเพื่อปฏิรูปหรือพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ยังขาดการรวมพลังของบุคลากรในการนำความรู้ ประสบการณ์ และศักยภาพของแต่ละคนมาแลกเปลี่ยน แข่งขัน และสร้างเป็นความรู้ที่สามารถนำไปทำหรือปฏิบัติได้จริง

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

นอกจากนี้ การเข้าถึงและนำข้อมูลข่าวสารและความรู้ใหม่ ๆ จากภายนอกองค์กรมาใช้เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการทำงาน และการพัฒนาตนเองของบุคลากรและของสถานศึกษาก็ยังมีไม่มากนัก

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น โครงการนี้จึงมีแนวคิดที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ดูแลสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเหล่านั้นได้นำหลักการและแนวทางการจัดการความรู้ (Knowledge Management) มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดการนำสติปัญญาขององค์กรมาเพิ่มพลังในการเรียนรู้ การเข้าถึงความรู้ การรู้จักเลือกใช้ ดัดแปลง ปรับปรุงต่อยอดความรู้ที่มีอยู่เดิม และ/หรือ สร้างความรู้ใหม่อันจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผลขององค์กรที่จัดและที่สนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเด็กและเยาวชน ตามแนวปฏิรูปของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จึงเห็นสมควรให้มีการดำเนินการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับองค์กรทางการศึกษา ด้วยการใช้กระบวนการจัดการความรู้ โดยเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการคุณภาพด้วยการจัดการความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของบทบาท ภารกิจ และการจัดการองค์กรให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ผลักดันการใช้การจัดการความรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการคุณภาพขององค์กรทางการศึกษา รวมทั้งเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะด้านนโยบายและยุทธศาสตร์การส่งเสริมให้องค์กรทางการศึกษาใช้การจัดการความรู้ในการพัฒนาหรือการปฏิรูปการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ ภายใต้สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และสังคมที่ใช้ความรู้เป็นพื้นฐานของการพัฒนาและการแข่งขันในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การศึกษา

๑. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการสนับสนุนส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
๒. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ทำให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีประสิทธิภาพสูงขึ้นในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน
๓. เพื่อศึกษาการเผยแพร่ขยายการจัดการความรู้ไปสู่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอื่น

วิธีการศึกษาวิจัย

การวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรทางการศึกษาด้วยการจัดการความรู้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยยึดเขตพื้นที่การศึกษาตามจำนวนเขตตรวจราชการของกระทรวงศึกษาธิการเป็นฐานการพัฒนา (Area Approach) และดำเนินการพัฒนาทั้งองค์กร (Whole Organizational Development Approach) คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานดำเนินการพัฒนาตนเอง โดยใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร เพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้ให้เกิดการสร้างมวลความรู้ กระบวนการเรียนรู้ทั้งองค์กร และนำไปสู่การใช้ความรู้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งจะเกิดรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรที่ดีที่สุด (Best Practice) ขององค์กรเป้าหมาย การวิจัยที่สามารถขยายผลไปสู่องค์กรทางการศึกษาอื่นได้ เน้นการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจัดเก็บโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ตรงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ร่วมการวิจัย มี

การทบทวนสอบข้อมูลและผลจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล โดยการใช้วิธีการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ผลการวิจัย

๑) รูปแบบและปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

(สพท.)

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการนำการจัดการความรู้ไปสู่การปฏิบัติในองค์กรของ สพท. พบว่า มี ๒ รูปแบบหลัก **รูปแบบแรก**เป็นการนำความรู้และทักษะการจัดการความรู้เข้าสู่องค์กร ซึ่งจำแนกเป็น ๑) การจัดอบรมปฏิบัติการให้แก่บุคลากรทุกกลุ่ม และทุกคนเพื่อนำไปปฏิบัติ และ ๒) พัฒนาบุคลากรเฉพาะกลุ่มที่ตั้งใจจะให้เป็นอย่าง **รูปแบบที่สอง**คือ การนำการจัดการความรู้พัฒนาประสิทธิภาพองค์กร พบว่า ๑) มีการนำลงปฏิบัติกับทุกกลุ่มภารกิจ ๒) ได้นำลงปฏิบัติเฉพาะบางกลุ่มภารกิจหรือโครงการพัฒนา ซึ่งพบมากในกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผล ๓) การนำสู่การปฏิบัติทุกกลุ่มภารกิจ แต่ใช้แบบผสมผสานกับวิธีการอื่นที่มีอยู่ เช่น แบบดำเนินการจัดการความรู้ของกลุ่มงานพัฒนาระบบ สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กพร.สพฐ.) ๔) ได้มีการนำการจัดการความรู้ลงขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์เต็มรูปแบบและชัดเจน ซึ่งประสิทธิภาพของ สพท. ในการสนับสนุนส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน พบว่า สพท. ได้เริ่มจากการให้ความรู้แก่บุคลากรภายในก่อน จากนั้นจึงส่งบุคลากรไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และตามนิเทศส่งเสริมติดตามงานการจัดการความรู้ของสถานศึกษา

สำหรับปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้ของ สพท. จำแนกเป็น ๘ ประการ ได้แก่ ๑) ความรู้ความเข้าใจของบุคลากรในเรื่องการจัดการความรู้ ๒) การเรียนรู้และยอมรับซึ่งกันและกันของทุกส่วนในสำนักงานฯ ๓) ความสามารถด้านเทคโนโลยีในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๔) บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทางวิชาการ ๕) วัฒนธรรมองค์กรของระบบราชการที่ยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้องค์กรและบรรยากาศการทำงานดีขึ้น ๖) การตระหนักถึงและยอมรับวิสัยทัศน์พันธกิจของสำนักงานฯ ๗) กลยุทธ์การขับเคลื่อนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน และ ๘) ภาวะผู้นำของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการกระตุ้นการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้

๒) รูปแบบและปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถจำแนกรูปแบบการจัดการความรู้ของสถานศึกษาออกเป็น ๓ กลุ่มคือ

๑) กลุ่มรูปแบบวงจรความรู้ ลักษณะเด่นคือ การกำหนดศูนย์กลางของการจัดการความรู้เป็นงานที่ต้องทำให้สำเร็จ ต่อจากนั้นจึงกำหนดองค์ประกอบเพื่อการทำงานตามศูนย์กลาง การเก็บผลงานไว้เป็นคลังความรู้ การเผยแพร่และการเริ่มวงจรใหม่

๒) กลุ่มรูปแบบขั้นตอนการจัดการความรู้ พบว่า แม้สถานศึกษาแต่ละแห่งจะได้กำหนดองค์ประกอบของการจัดการความรู้และกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้ ซึ่งเมื่อแยกแยะโดยพิจารณาจากจุดเน้น พบว่า จำแนกเป็น ๔ ประเภทคือ (ก) เน้นความต้องการจำเป็นและปัญหาเชิงพัฒนา โดยเฉพาะในเรื่องการแก้ปัญหาการเรียนการสอน และการพัฒนาศักยภาพหลักขององค์กร (ข) เน้นเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนทางสังคมทั้งภายในและระหว่างองค์กร (ค) เน้นเป้าหมายปัจจัยเอื้อและกระบวนการ

เปลี่ยนแปลง และ (ง) รูปแบบที่เน้นประเด็นการจัดการความรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบุคลากร ซึ่งเป็นรูปแบบของสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ

๓) กลุ่มรูปแบบผสมผสาน เป็นการนำเอากรุปแบบที่ ๑ และกรุปแบบที่ ๒ มาผสมกัน ซึ่งรูปแบบที่ใกล้เคียงมากที่สุดคือ รูปแบบห่วงโซ่คุณค่าการจัดการ ลักษณะเด่นของรูปแบบนี้คือ กำหนดองค์ประกอบของการจัดการความรู้ให้อยู่ในรูปของกระบวนการ มีการไหลของผลผลิตจากกระบวนการหนึ่งไปสู่กระบวนการถัดไป ซึ่งผลผลิตจะเพิ่มมูลค่าขึ้นเรื่อย ๆ

ในประเด็นเนื้อหาที่จัดการความรู้ พบว่า สถานศึกษาได้จัดการความรู้ต่างลักษณะกัน ๔ ลักษณะเรียงตามลำดับ คือ พัฒนางานตามโครงสร้างยุทธศาสตร์ของสถานศึกษา พัฒนางานทั้งของกลุ่มงาน และงานของกลุ่มสาระ พัฒนางานในกลุ่มเล็กซึ่งเป็นกลุ่มสนับสนุนการสอน และพัฒนางานตามกลุ่มสนใจของบุคลากร เจือปนไข และปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้ของสถานศึกษา ปัจจัยที่มีความสำคัญระดับสูง ได้แก่ ความมุ่งมั่นและการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงขององค์กร การให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ และการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ความพร้อมและความสมัครใจที่จะนำการจัดการความรู้มาสู่การปฏิบัติทั่วทั้งองค์กร บุคลากรในองค์กรยอมรับความสำคัญของความรู้และการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ องค์กรมีวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม บรรยากาศขององค์กรส่งเสริมการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการใช้ความรู้ การกำหนดวิสัยทัศน์ และพันธกิจอย่างชัดเจนขององค์กรที่จะสร้างความรู้และองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการสนับสนุนการจัดการความรู้ในฐานะนวัตกรรมพัฒนาประสิทธิภาพองค์กรเพื่อให้วิสัยทัศน์ และประเด็นยุทธศาสตร์ขององค์กรบรรลุผล

๓) การแพร่ขยายขององค์กรทางการศึกษา เป้าหมายไปสู่องค์กรทางการศึกษาอื่น ๆ

ผลการศึกษาพบว่า การแพร่ขยายการจัดการความรู้สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑) การแพร่ขยายผ่านองค์กร สามารถจำแนกออกเป็น ๓ ระดับคือ

(๑) ระดับกระทรวง/กรม เน้นการแพร่ขยายโดยการเปิดพื้นที่การเรียนรู้ด้วยการจัดตลาดนัดการจัดการความรู้ระดับภูมิภาคทั้ง ๔ ภูมิภาค การสื่อสารเพื่อแพร่ขยายการจัดการความรู้ ประกอบด้วยจดหมายข่าวรายเดือน จัดทำวีดิทัศน์ (VCD) เพื่อแสดงให้เห็นถึงการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสนับสนุนโดยสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) การสร้างเครือข่ายพันธมิตร เผยแพร่ด้วยการเป็นวิทยากรการนำแนวคิด และแนวทางการจัดการความรู้ไปสู่องค์กรระดับนโยบาย โดยให้คำปรึกษางานวิจัยบัณฑิตศึกษา นำเสนอความสำเร็จของการจัดการ ความรู้สู่สาธารณชน และสุนักรวิชาการ/นักวิจัย/นักพัฒนาด้านการศึกษา และด้านสาขาอื่น ๆ ทั้งในระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับภาค และระดับองค์กร ๑๕ เวที

(๒) ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.) มีการแพร่ขยาย ๒ ลักษณะคือ ประการแรก การนำการจัดการความรู้สู่การปฏิบัติภายใน สพท. กระทำโดยการบูรณาการการจัดการความรู้ให้เข้ากับงานปกติที่ทำอยู่เป็นประจำ และประสานสัมพันธ์กับงานของผู้อื่น/กลุ่มงานอื่น รวมพลังเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพการปฏิบัติงานของกลุ่มงาน กำหนดจุดเน้นและสร้างวิสัยทัศน์ร่วมเพื่อจำกัดประเด็นให้สอดคล้องกับปัญหา หรือความต้องการของ สพท. โดยรวม ประการที่สองคือ การแพร่ขยายสู่การปฏิบัติของโรงเรียนอื่น ๆ ในเขตพื้นที่การศึกษา โดยส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาของตนใช้การจัดการความรู้ เพื่อ

ยกระดับคุณภาพการบริหารสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน การพัฒนานักเรียน และอื่น ๆ ตามบริบทและความสนใจความต้องการของโรงเรียนเป้าหมาย

(๓) ระดับสถานศึกษา ระดับนี้มีการเผยแพร่การขยายการจัดการความรู้ใน ๒ ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะแรก การแพร่ขยายภายในด้วยการนำการจัดการความรู้สู่การปฏิบัติในด้านการเรียนการสอน ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๘ กลุ่ม กิจกรรมการพัฒนานักเรียน และงานบริหารสถานศึกษา ซึ่งใช้วิธีการบูรณาการกับแผนการพัฒนาหลักขององค์กร การขับเคลื่อนจากเล็กไปสู่อื่นใหญ่ โดยผู้ปฏิบัติที่มีความสำเร็จแล้ว แพร่ขยายสู่กลุ่มผู้ปฏิบัติที่สนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียนร่วมกัน การเสริมสร้างความรู้ความสามารถให้กับนักเรียน โดยใช้การจัดการความรู้ ลักษณะที่สอง การแพร่ขยายสู่ภายนอกด้วยการนำการจัดการความรู้สู่การขยายผลในสถานศึกษาอื่น ๆ ทั้งในและนอกเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกัน โรงเรียนเป้าหมายการวิจัยส่วนใหญ่ได้ทำงานร่วมกับกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้นสังกัดในการขยายการจัดการความรู้สู่โรงเรียนอื่น ๆ ในเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกัน ซึ่งได้ผลเชิงปริมาณตามเป้าหมายของโครงการ ลักษณะที่สอง การขยายผลด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทางคณะวิจัยได้จัดบล็อก และกลุ่มบล็อก (Planet) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ขึ้น ๒ กลุ่ม คือ www.gotoknow.org/planet/edkm และ www.gotoknow.org/planet/erkm โดยกระบวนการแพร่ขยายประกอบด้วย เตรียมความพร้อมให้ความรู้และทักษะการใช้บล็อกให้เรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ ดูแลใกล้ชิดด้วยการอ่านบล็อกให้ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นเพื่อให้เจ้าของบล็อกรับรู้การปฏิสัมพันธ์ เกิดกำลังใจ และการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ เสริมแรงด้วยการให้รางวัลผู้เขียนบล็อก ให้คำชมเชย และประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้องค์กรในโครงการ สพฐ. และหน่วยงานนอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทราบว่า มีบล็อกได้อยู่ในชุมชน จะทำให้กลุ่มบล็อกในโครงการเป็นที่รู้จักกว้างขวางยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรหาพันธมิตรทั้งภายในองค์กร และระหว่างองค์กร โดยอาจทำโครงการร่วมกัน หรือสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงาน สำหรับเครือข่ายที่ควรสร้าง เป็นได้ทั้งเครือข่ายระดับกลุ่มโรงเรียน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับจังหวัด หรือระดับภูมิภาค หรือเครือข่ายผู้สนใจประเด็นการจัดการความรู้เรื่องเดียวกัน

๒. จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสื่อสิ่งพิมพ์ ในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดสัมมนา ประชุมโต๊ะกลม หรือมหกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้ จุดมุ่งหมายเป็นไปเพื่อเปิดโอกาสให้มีการพบปะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แต่ในการดำเนินการต้องวางแผนอย่างรอบคอบให้เหตุการณ์น่าสนใจและเป็นเครื่องมือที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายสำคัญ คู่กันไปกับกิจกรรมที่คือ การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อแจ้งข่าวสาร และบันทึกความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

๓. พยายามเชื่อมโยงการจัดการความรู้ และผลงานเข้ากับสิ่งจูงใจ และสิ่งตอบแทนตามความเหมาะสม เพราะจะช่วยกระตุ้นความกระตือรือร้นในการทำงาน แต่การเชื่อมโยงนั้นต้องชัดเจน โปร่งใส และสม่ำเสมอ

๔. แปลงความรู้ฝังลึกให้เป็นความรู้ชัดแจ้ง รวมทั้งความรู้ชัดแจ้งที่จำเป็นต่อการพัฒนางานและการปฏิบัติงานขององค์กร เพื่อจะได้สะดวกสำหรับการนำไปใช้งาน

๕. ขยายผลการจัดการความรู้ภายในหน่วยงานของตนและไปยังองค์กรทางการศึกษาในเขตพื้นที่ทั้งหมดจนเต็มพื้นที่ และพัฒนาจนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีเครือข่ายร่วมกันเพื่อการแข่งขันองค์ความรู้

๖. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในเรื่องการใช้การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และการพัฒนากิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และส่งสัญญาณให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาได้รับรู้และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง

๗. ควรจัดสรรและพัฒนาทรัพยากรเพื่อการจัดการความรู้ เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้และพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรในสังกัดอย่างเหมาะสมกับภาระหน้าที่และขนาดขององค์กร และพัฒนาบุคลากรให้สามารถใช้ทรัพยากรเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

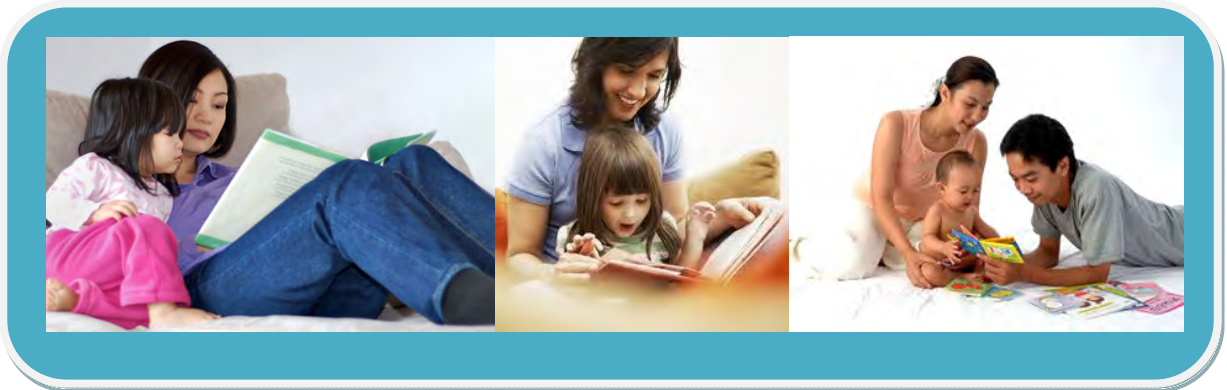
เลขา ปิยะอัจฉริยะ. (๒๕๕๑). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรทางการศึกษา ด้วยการจัดการความรู้. รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

บทสรุปรายงานวิจัย เรื่อง

ชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง

วิจัยโดย คุณนรรธฐิยา ผลขาว และคณะ

เรียบเรียงโดย...สิริสร กระแสร์สุนทร

ที่ผ่านมาได้มีการเปิดเผยข้อมูลจากการสำรวจกับกลุ่มตัวอย่างชาวไทย พบว่า “คนไทยอ่านหนังสือเฉลี่ยเพียงปีละ ๖ บรรทัด” ประกอบกับข้อมูลที่คณะนักวิจัยได้จากการศึกษาและสอบถามจากครูอาจารย์ รวมถึงผู้ประกอบการ ต่างพบปัญหาเช่นเดียวกัน คือ ปัญหาการอ่านหนังสือน้อยลงของเด็กในยุคปัจจุบัน และจากการศึกษาข้อมูลด้านประชากร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๘ ของจังหวัดยโสธร พบว่า มีเด็กซึ่งอยู่ในวัยแรกเกิดถึงอายุ ๓ ปี จำนวน ๑๒,๕๕๕ คน ซึ่งเด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่ยังไม่ได้เข้าสู่ระบบการศึกษา ยังคงอยู่กับบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้เลี้ยงดูตลอดทั้งวันที่บ้าน หากอนุมานจากสถิติการอ่านหนังสือของคนไทย ซึ่งอ่านหนังสือโดยเฉลี่ยปีละเพียง ๖ บรรทัด ประกอบกับการศึกษาถึงวิถีชีวิตที่ต้องดิ้นรนเพื่อปากท้องเช่นในยุคปัจจุบัน จึงเป็นการยากที่จะหวังให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้เลี้ยงดูเด็กเหล่านั้นอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง หากจะปล่อยให้เด็กซึ่งกำลังอยู่ในวัยที่พร้อมจะเรียนรู้ทุกอย่าง ขาดโอกาสอันดีที่จะพัฒนาศักยภาพจากการได้ฟังผู้ใหญ่อ่านหนังสือหรือเล่านิทานให้

จากข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นแรงจูงใจให้คณะนักวิจัย ซึ่งต้องการมุ่งที่จะศึกษาเพื่อหารูปแบบ หรือวิธีการที่จะทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เห็นถึงความสำคัญของเรื่องนี้ เพราะหากปล่อยให้เด็กยังไม่ได้รับการปลูกฝังให้รักการอ่านตั้งแต่เยาว์วัย ก็จะเป็นการยากที่จะแก้ไขปัญหาเด็กไม่ชอบอ่านหนังสือในภายหลังได้ โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ตามชนบทที่บิดามารดาไม่เห็นความสำคัญของการอ่านหนังสือ รวมถึงผู้เป็นบิดามารดา หรือผู้ปกครองเองก็ไม่อ่านหนังสือด้วย จึงแทบไม่ต้องถามหาถึงหนังสือสำหรับเด็กภายในบ้านตามชนบทเลย ส่งผลให้เด็กขาดโอกาสในการพัฒนาศักยภาพไปอย่างน่าเสียดาย

ดังนั้น คณะนักวิจัยจึงได้ศึกษาหาวิธีที่จะส่งเสริมให้บิดามารดา ผู้ปกครอง อ่านหนังสือให้ลูกหลานฟังด้วยวิธีที่ง่ายเพียงพอที่จะทำได้ รวมถึงส่งเสริมให้ครูในระดับอนุบาล และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องนี้ด้วย และหาช่องทางเพื่อเปิดโอกาสขยายการดำเนินงานไปสู่องค์กรบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทโดยตรงในการจัดการศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียน

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของผู้ดูแลเด็ก รวมทั้งความคิดเห็นต่อการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง
๒. เพื่อสำรวจหนังสือสำหรับเด็กในบ้านและชุมชน และการอ่านหนังสือหรือเล่นิทานให้เด็กฟัง
๓. เพื่อหารูปแบบการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟังที่บ้านและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก/อนุบาล
๔. เพื่อถอดบทเรียนการอ่านหนังสือให้ลูกฟัง ทั้งศึกษาผลที่มีต่อเด็ก ต่อบิดามารดา และต่อชุมชน
๕. เพื่อส่งเสริมให้องค์การบริหารส่วนตำบลเห็นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพเด็กก่อนวัยเรียนโดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอ่านหนังสือให้เด็กฟังอย่างสม่ำเสมอ

วิธีการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีกลุ่มตัวอย่าง และขั้นตอนการศึกษาวิจัยที่คณะนักวิจัยดำเนินการ ดังนี้

๑. กลุ่มตัวอย่าง

ดำเนินงานศึกษาวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างจาก ๗ ตำบล ๕ อำเภอ ของจังหวัดยโสธร โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ

กลุ่มเด็กเล็กที่มีอายุต่ำกว่า ๓ ปี คือ กลุ่มเด็กเล็กและผู้ปกครองที่มาจากหมู่บ้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. หมู่บ้านหนองคูน้อย ตำบลน้ำคำ อำเภอไทยเจริญ จำนวน ๑๘ คน
๒. หมู่บ้านแดง ตำบลโพรงงาม อำเภอกุดชุม จำนวน ๒๐ คน
๓. หมู่บ้านหัววัง ตำบลกำแมด อำเภอกุดชุม จำนวน ๑๐ คน
๔. หมู่บ้านกุดชุม ตำบลกุดชุมพัฒนา อำเภอกุดชุม จำนวน ๔ คน
๕. หมู่บ้านสร้างมิ่ง ตำบลสร้างมิ่ง อำเภอเลิงนกทา จำนวน ๒๐ คน
๖. หมู่บ้านดอนเชียง ตำบลลุมพุก อำเภอคำเขื่อนแก้ว จำนวน ๑๙ คน
๗. เขตเทศบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จำนวน ๑ คน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก/อนุบาลที่เข้าร่วมโครงการ ดังนี้

๑. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคำสร้างช้าง ตำบลน้ำคำ อำเภอไทยเจริญ ผู้เข้าร่วมโครงการประกอบด้วย ครู ๒ คน เด็ก ๓๐ คน
๒. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กน้ำคำ ตำบลน้ำคำ อำเภอไทยเจริญ ผู้เข้าร่วมโครงการประกอบด้วย ครู ๒ คน เด็ก ๑๘ คน
๓. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนาเฮือง-นางข้างเฒ่า ตำบลน้ำคำ อำเภอไทยเจริญ ผู้เข้าร่วมโครงการประกอบด้วย ครู ๒ คน เด็ก ๓๔ คน

๔. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมารีย์นุเคราะห์ ตำบลน้ำคำ อำเภอไทยเจริญ ผู้เข้าร่วมโครงการ ประกอบด้วย ครู ๓ คน เด็ก ๑๑๓ คน

๕. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไทยเจริญ ตำบลไทยเจริญ อำเภอไทยเจริญ ผู้เข้าร่วมโครงการ ประกอบด้วย ครู ๒ คน เด็ก ๓๐ คน

๖. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสร้างมิ่ง ตำบลสร้างมิ่ง อำเภอเลิงนกทา ผู้เข้าร่วมโครงการ ประกอบด้วย ครู ๓ คน เด็ก ๖๓ คน

๒. ขั้นตอนการศึกษาวิจัยที่คณะนักวิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

ประชุมเตรียมความพร้อมทีมวิจัย

คณะนักวิจัยดำเนินการจัดการประชุมอย่างต่อเนื่อง เพื่อชี้แจงอธิบายให้ทีมนักวิจัยเข้าใจถึงหลักและวิธีการวิจัย ชี้แจงให้ทีมวิจัยทราบถึงที่มาที่ไปของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ และแนวทางการดำเนินงาน ซึ่งจะต้องใช้วิธีการสอบถาม สัมภาษณ์ การสังเกต การจดบันทึกสิ่งที่ค้นพบ แล้วนำมาสรุปหาเหตุ หาผล

การจัดหาหนังสือ

ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาหนังสือที่มีความเหมาะสมกับวัยของเด็ก โดยได้แนวทางการเลือกหนังสือจากหนังสือ “มหัศจรรย์แห่งการอ่าน” และ “หนังสือดีที่เด็กควรอ่าน” รวมถึงได้ข้อมูลหนังสือที่น่าสนใจจากบรรดาลูกหลานนักวิจัยที่มีนิสัยรักการอ่านมาช่วยดำเนินการคัดเลือกหนังสือที่เหมาะสม หนังสือที่ได้มาส่วนใหญ่ได้มาจากการจัดซื้อ รวมถึงมีผู้สนับสนุนบริจาคให้

ประชุมชี้แจงโครงการกับผู้ปกครองเด็ก

ภายหลังจากที่ได้หนังสือครบถ้วนแล้ว นักวิจัยจึงนัดกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ปกครอง เพื่อเข้าร่วมการประชุม โดยจัดประชุมกลุ่มแยกไปตามแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งมอบหนังสือให้ผู้ปกครองคนละ ๒ เล่ม จากนั้นได้ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อสอบถามข้อมูลการอ่านหนังสือให้เด็กฟังเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์เดิม พร้อมทั้งเสนอแนะผู้ปกครองว่าต้องอ่านหนังสือให้เด็กฟังซ้ำ ๆ บ่อย ๆ ในระยะเวลา ๑ เดือน จากนั้นให้ผู้ปกครองเวียนหนังสือ ๑ ครั้ง กับครอบครัวอื่นที่อยู่ภายในพื้นที่เดียวกัน และดำเนินการต่อไปเรื่อยๆ เมื่อผ่านไป ๒ เดือน จึงเวียนหนังสือระหว่างพื้นที่ โดยตลอดการดำเนินการนักวิจัยจะมอบหมายให้ผู้ปกครองคอยสังเกตพฤติกรรมของเด็กด้วยว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

การสำรวจข้อมูล

การสำรวจข้อมูลทำการสำรวจ ๒ ครั้ง ครั้งแรกตอนเริ่มทำโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบว่ามี การอ่านหนังสือให้เด็กฟังมากน้อยเพียงใด ทิศนคติผู้ปกครองต่อการอ่านหนังสือเป็นอย่างไร โดยทำการสำรวจทุกหลังคาเรือนที่มีเด็กกลุ่มเป้าหมาย จากนั้นนักวิจัยจะเป็นผู้สรุปและวิเคราะห์ข้อมูล การสำรวจครั้งที่ ๒ โดยใช้แบบสำรวจฉบับเดิมเพิ่มเติมคำถามเกี่ยวกับการดูทีวีของเด็ก

ปฏิบัติการอ่านหนังสือ

เมื่อได้แจกจ่ายหนังสือไปยังกลุ่มตัวอย่าง นักวิจัยในพื้นที่ต้องคอยตรวจสอบให้กำลังใจ และ

สอนเทคนิคการอ่านให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง โดยที่รูปแบบและวิธีการอ่านไม่ได้กำหนดแล้วแต่ผู้ปกครอง แต่จะกำหนดเพียงให้อ่านเรื่องเดิมซ้ำ ๆ ผู้ปกครองแต่ละคนจะมีลีลาการอ่าน มีเสียงสูงเสียงต่ำ ประกอบท่าทาง บางคนจะร้องเพลงนำก็ได้ เวลาที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับเวลาว่างของคนอ่าน คนอ่านส่วนใหญ่จะเป็นมารดา หรือ ยาย สำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จะดำเนินการโดยครูจะเป็นผู้อ่านให้นักเรียนฟังทุกวัน ในช่วงแรกจะอ่านแบบ หนังสือทั่วไป ต่อมาพัฒนาโดยใส่ท่าทาง ทำเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ ซึ่งทำให้เด็กสนใจฟังมากขึ้น พร้อมทั้งต้องยก หนังสือให้เด็กมองเห็นด้วย เด็กจะสนใจหนังสือที่มีภาพและสีสันสะดุดตา

การจัดเวที่ย่อยในแต่ละพื้นที่

การเปิดเวทีประชุม และถอดบทเรียนในกลุ่มผู้ปกครอง โดยในส่วนนี้บทบาทของนักวิจัย คือ การสังเกต และสอบถามถึงพัฒนาการ ข้อค้นพบต่าง ๆ ที่ผู้ปกครองได้ เทคนิคการอ่านหนังสือให้เด็กฟังของแต่ละครอบครัว ส่วนในกลุ่มเด็กอนุบาลนักวิจัยจะติดตามที่ไปศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และโรงเรียน โดยนักวิจัยจะ พูดคุย ชักถาม และสังเกตการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง สำหรับนักวิจัยในพื้นที่ที่เป็นครูผู้ดูแลเด็กจะคอยสังเกต เด็ก ๆ และสอบถาม ตามเยี่ยมบ้านผู้ปกครองเด็ก มีการจดบันทึก

การติดตามประเมินผลของนักวิจัย

นักวิจัยแต่ละพื้นที่จะลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล และดำเนินการติดตามใน ๒ ลักษณะ คือ

๑. ติดตามเยี่ยมที่บ้านกลุ่มเป้าหมาย หรือนัดรวมเป็นกลุ่ม การเยี่ยมบ้านจะทำให้เห็นสภาพที่เป็นจริง การลองให้ผู้ปกครองอ่านให้ฟัง สังเกตวิธีการอ่านหนังสือให้เด็กฟังของผู้ปกครอง สังเกต ปฏิกริยาของเด็ก และชักถามเพิ่มเติมถึงพัฒนาการของเด็ก ความรู้สึก และข้อค้นพบของผู้ปกครอง

๒. การประชุมนักวิจัยรวมทุกพื้นที่เป็นอีกวิธีหนึ่งในการประเมินผลติดตามโครงการ โดยนักวิจัยในแต่ละพื้นที่จะดำเนินการแลกเปลี่ยนและเติมเต็มส่วนที่ขาดหายให้กัน ดำเนินการสรุปบทเรียนร่วมกัน ของนักวิจัยว่าได้เรียนรู้อะไรมาบ้าง กลุ่มเป้าหมายมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

ผลการวิจัย

ผลการศึกษานำเสนอตามวัตถุประสงค์แต่ละหัวข้อ ดังนี้

๑. วิถีชีวิตของผู้ปกครองเด็ก ความคิดเห็นต่อการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง

จากการศึกษา พบว่า มีเด็กจำนวน ๒๙ คน จากจำนวนทั้งหมด ๗๒ คน หรือประมาณร้อยละ ๔๐ ที่มีบิดา หรือมารดา หรือมีทั้งบิดามารดาอยู่ด้วย ที่เหลืออยู่กับปู่ย่าตายาย ผู้ปกครองโดยส่วนใหญ่มีอาชีพ ทำนา ในฤดูปักดำและเก็บเกี่ยวเป็นช่วงที่งานยุ่งโดยเฉพาะในครอบครัวเดี่ยวที่อาศัยอยู่กันแค่บิดามารดา และ เด็ก หลังฤดูเก็บเกี่ยวจะมีการอพยพแรงงานไปต่างจังหวัด เด็กจะต้องอาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย ในครอบครัวที่ บิดามารดาไม่ได้ไปทำงานที่อื่นผู้ชายก็มักจะออกไปทำงานนอกบ้าน ผู้ดูแลบุตรหลานทำงานบ้านส่วนใหญ่จึง เป็นผู้หญิง จะมีเวลารว่างหลังเสร็จงานบ้านตอนเช้าและช่วงบ่ายก่อนเตรียมอาหารเย็น บริบทชีวิตความเป็นอยู่ ไม่ได้ทำให้ต้องใกล้ชิดกับหนังสือ หรือสัมผัสหนังสือ ประกอบกับไม่รู้ว่าการอ่านหนังสือให้บุตรหลานฟังจะมีผล ต่อการพัฒนาสมอง สติปัญญาของเด็ก จึงพบว่าการอ่านหนังสือให้เด็กฟังก่อนจะเริ่มโครงการมีน้อยมาก

สำหรับความคิดเห็นต่อการอ่านหนังสือให้เด็กฟังนั้น ผู้ปกครองที่เข้าร่วมโครงการเกือบ ทั้งหมดไม่รู้ว่ามีผลสำคัญ โดยคิดว่าการอ่านหนังสือเป็นเรื่องของครูที่มีหน้าที่สอนเด็ก จึงคิดว่าเวลาที่เด็กจะ

ได้อ่านหนังสือคือช่วงที่เข้าโรงเรียนแล้ว

๒. หนังสือสำหรับเด็กในบ้านและชุมชน และการอ่านหนังสือหรือเล่านิทานให้เด็กฟัง

ข้อมูลจากการสำรวจจำนวนหนังสือสำหรับเด็ก จาก ๘๐ ครอบครัว มีหนังสือสำหรับเด็กประจำบ้านเพียง ๑๖ ครอบครัว หรือร้อยละ ๒๐ ของทั้งหมด ในจำนวนนี้แต่ละครอบครัวมีเพียง ๑-๒ เล่มเท่านั้น หนังสือที่ผู้ปกครองมีจะเป็นหนังสือ ก.ไก่ หนังสือเรียน และหนังสือที่ได้รับจากโรงพยาบาลรพช.คลอด เป็นหนังสือลอยน้ำได้ ๑ เล่ม และหนังสือเรื่อง “ร้องเล่นเต้นเพลิน”

ส่วนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและในชั้นอนุบาลที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน ๖ แห่งนั้น พบว่ามีจำนวนหนังสือน้อยมาก และเป็นหนังสือสำหรับเด็กไม่ถึง ๑๐ เล่ม แต่เนื่องจากครู “กลัวหนังสือขาด” จึงเก็บหนังสือไว้เป็นอย่างดี ทำให้เด็กขาดโอกาสในการเข้าถึงหนังสือ นอกจากนั้นครูยังไม่ค่อยได้อ่านหนังสือให้เด็กฟังบ่อยนัก หรืออ่านไม่สม่ำเสมอ

จากการสำรวจร้านจำหน่ายหนังสือใน ๗ ตำบลมีเพียงแห่งเดียว คือ ตำบลสร้างมิ่ง ที่มีร้านขายหนังสือในชุมชน แต่หนังสือที่มีจำหน่ายก็ยังเป็นหนังสือเรียน หนังสือวาดภาพระบายสีของเด็กอนุบาล ไม่มีหนังสือนิทานหรือหนังสืออื่นๆ สำหรับเด็กเลย

ส่วนเหตุผลที่ผู้ปกครองไม่ได้อ่านหนังสือให้เด็กฟังมีหลายประการ เช่น ไม่มีหนังสือให้อ่าน ไม่คิดว่าเด็กจะรู้เรื่อง ไม่ค่อยได้อยู่ด้วย อ่านไม่ออก ไม่รู้จะอ่านอะไร ไม่รู้จะอ่านทำไม เด็กเล็กเกินกว่าจะรับรู้ได้ ยังไร้เดียงสา และเหตุผล “การไม่มีเวลา” คือเหตุผลที่มากที่สุด

ส่วนการสนับสนุนงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะได้รับงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือประมาณปีละ ๔,๐๐๐ บาท แต่เป็นงบประมาณสำหรับการจัดซื้อหนังสือสำหรับเด็กน้อยมาก บางแห่งอาจไม่มีเลย

๓. รูปแบบการส่งเสริมการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง

การส่งเสริมให้ผู้ปกครองอ่านหนังสือให้เด็กฟังทำได้ไม่ยากนัก แต่ต้องมีกระบวนการที่ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบถึงประโยชน์และความจำเป็นของการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ซึ่งพอสรุปเป็นกระบวนการส่งเสริมให้ผู้ใหญ่อ่านหนังสือให้เด็กฟัง ได้ดังนี้

๑) ชวนผู้ปกครองเข้าร่วมโครงการ

เริ่มจากเชิญชวนผู้ปกครองที่มีลูกหลานอายุแรกเกิดถึง ๓ ปี ที่เต็มใจเข้าร่วมโครงการ โดยต้องอธิบายให้ผู้ปกครองทราบและเข้าใจถึงประโยชน์ของการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง รวมถึงแจ้งให้ทราบว่าทางโครงการจะมีหนังสือมาให้ แต่ขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองต้องอ่านหนังสือให้ลูกหลานฟังอย่างต่อเนื่อง

๒) เก็บข้อมูลพื้นฐาน

หลังจากได้กลุ่มเป้าหมายแล้ว ทีมวิจัยได้จัดทำแบบสำรวจเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น จากนั้นจึงออกไปสื่อสารกับผู้ปกครองและคนในชุมชน เพื่อสร้างกระแสรักการอ่าน

๓) จัดหาหนังสือสำหรับเด็กมาให้ผู้ปกครอง

๔) ผู้ปกครองอ่านหนังสือให้เด็กฟังทุกวัน โดยใช้เวลาวางช่วงไหนก็ได้

๕) ติดตามและถอดบทเรียนสม่ำเสมอ

จัดเวที่ย่อยเพื่อถอดบทเรียน และติดตามเยี่ยมบ้านกลุ่มเป้าหมายเป็นระยะ ๆ ขึ้นตอนนี้ นักวิจัยถือว่าสำคัญมากการติดตามทั้ง ๒ รูปแบบต้องทำอย่างต่อเนื่องทุก ๑-๒ เดือนเป็นอย่างน้อย

๖) จัดเวทีสะท้อนบทเรียนแก่ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและผู้สนใจ เพื่อขยายผล

๔. บทเรียนการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง และผลที่มีต่อเด็ก บิดา มารดา และชุมชน

ในจำนวน ๙๒ ครอบครัวที่เข้าร่วมโครงการ มี ๘๕ ครอบครัวยังอ่านหนังสือให้เด็กฟังอย่างต่อเนื่อง (ร้อยละ ๙๒.๔) ที่เหลือ ๗ ครอบครัวเลิกอ่านโดยให้เหตุผลว่าไม่มีเวลา สำหรับครอบครัวที่ยังอ่านหนังสือให้เด็กฟังอยู่นั้น ร้อยละ ๔๖ มารดาเป็นคนอ่านให้ฟัง รองลงมาเป็นยาย ทั้งนี้ผู้ปกครองที่อ่านหนังสือให้เด็กฟังทุกวัน หรือเกือบทุกวัน มีจำนวน ๒๕ ราย คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๔ ที่เหลือร้อยละ ๗๐.๖ จะอ่านสัปดาห์ละ ๒-๓ ครั้ง โดยส่วนใหญ่จะอ่านเวลากลางวันเพราะเป็นช่วงที่ว่าง ส่วนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนั้นครูจะอ่านให้นักเรียนฟังทุกวันตามตารางสอน

ส่วนผลของการอ่านหนังสือให้เด็กฟังนั้น มีทั้งผลต่อผู้ปกครอง ผลต่อครอบครัว/ชุมชน ผลต่อเด็กและผลต่อครู รายละเอียดมีดังนี้

ผลที่เกิดกับผู้ปกครอง ได้แก่ เกิดทัศนคติที่ดีต่อการอ่านหนังสือทำให้ผู้ปกครองขยันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง โดยมีผู้ปกครองที่อ่านหนังสือให้เด็กฟังอย่างจริงจังและต่อเนื่องถึง ๔๖ ราย หรือร้อยละ ๕๐ ของครอบครัวที่เข้าร่วมโครงการ และเกิดพฤติกรรมมารดาเอาใจใส่ต่อเด็กมากขึ้น มีผู้ปกครองประมาณ ร้อยละ ๓๐-๔๐ ที่ซื้อหนังสือให้ลูกอ่านเพิ่มตั้งแต่ ๒ เล่มไปจนถึง ๑๕ เล่ม ผู้ปกครองเหล่านี้จะให้เวลากับเด็กมากขึ้น บางรายรู้จักสังเกตการเปลี่ยนแปลงของเด็ก

ผลต่อครอบครัว พบว่า ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวดีขึ้น ซึ่งเกิดจากการได้ใช้เวลาใกล้ชิดกับลูกมากขึ้น ทำให้มีเวลาอยู่ด้วยกันมากขึ้น พูดคุยกันมากขึ้นโดยมีเด็กและหนังสือเป็นสื่อกลางบางรายเคยทะเลาะกันแล้วดีกันเพราะต้องช่วยกันอ่านหนังสือให้ลูกหลานฟัง นอกจากนั้นการได้สัมผัสเด็ก การโอบกอดขณะอ่านหนังสือให้เด็กฟังได้ช่วยสร้างความสุข และสายสัมพันธ์ให้กับผู้อ่านและผู้ฟัง

ส่วนผลต่อชุมชนนั้นพบว่าเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ นอกจากเอาหนังสือมาเปลี่ยนกันอ่านแล้วยังมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรื่องการอ่านหนังสือให้เด็กฟังอีกด้วย เช่น การแลกเปลี่ยนวิธีการอ่านอ่านอย่างไรเด็กถึงสนใจ และมีผู้ปกครองที่มีหนังสือสำหรับเด็กส่วนตัว มาแลกเปลี่ยน และบริจาค ให้เพื่อนอ่าน โดยอยากให้ลูกคนอื่นได้รับสิ่งดี ๆ แบบลูกตนเองบ้าง เมื่อถึงเวลาประชุมถอดบทเรียน ชาวบ้านจะชวนกันอุ้มลูก จูงหลาน เอาหนังสือมา สถานีนามัย มาถอดบทเรียนกัน

สำหรับผลต่อเด็กที่เห็นได้ชัดที่สุด คือ เด็กกลายเป็นหนอนหนังสือในเวลาอันรวดเร็ว นอกจากนั้นยังส่งผลทำให้เด็ก เก่ง ดี มีสมาธิ และมีความสุข อีกด้วย เด็กจะมีพัฒนาการที่ชัดเจนหลายด้าน อาทิ ด้านความจำ เด็กจะจำเรื่องราว ทำทาง ทำนองการเล่า คำคล้องจอง เด็กบางคนแสดงออกด้วยการเลียนแบบผู้ใหญ่ หรือเรื่องราวในหนังสือ ที่โตหน่อยพูดได้แล้วจะจำเรื่องในหนังสือได้ ก็จะสามารถเล่าเรื่องได้ บางคนพูดเก่งมากมีพัฒนาการทางภาษาที่ดี เด็กจะช่างซัก ช่างถาม มีความอยากรู้อยากเห็น ส่วนด้านเรื่องความดีนั้น พบว่า การใช้เนื้อหาในหนังสือสอนลูก หลาน การทำซ้ำบ่อย ๆ ทำให้เด็กจำได้และเลียนแบบ เด็ก

บางคนมีพฤติกรรมที่แสดงออกว่ารู้จักเก็บหนังสือให้เป็นระเบียบ รู้จักช่วยเหลือบิดามารดาทำงานบ้าน เด็กมีความอดทน รู้จักรอ รู้ดีรู้ชั่ว เป็นต้น ส่วนด้านสมาธิ พบว่า เด็กมีสมาธิมากขึ้น เนื่องจากต้องจดจ่อกับเรื่องราวที่ผู้ใหญ่เล่าหรืออ่านให้ฟัง จึงเป็นการฝึกสมาธิให้เด็กไปด้วยในตัว นอกจากนี้เด็ก ๆ ยังได้สัมผัสถึงความรัก ความอบอุ่นเมื่อบิดามารดาต่ายอุ้มนั่งตัก หรือโอบกอด ขณะที่เล่านิทานหรืออ่านหนังสือให้ฟังอีกด้วย

ผลต่อครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า ที่ผ่านมารู้อะไรแล้วเด็กทำหนังสือขาด จึงเก็บหนังสือเข้าตู้ ล็อคกุญแจไว้ ถึงเวลาจะอ่านจึงนำออกมาอ่าน ๓ ครั้ง/สัปดาห์ พอเข้าร่วมโครงการคุณครูอ่านหนังสือให้นักเรียนฟังทุกวัน และจัดหนังสือให้เด็ก ๆ เข้าถึงมากขึ้น นอกจากนี้ครูยังมีการสังเกตพฤติกรรมเด็กมากขึ้น ครูปรับเปลี่ยนที่วางหนังสือใหม่ ทำชั้นวางหนังสือไว้ในห้องเรียน

๕. การส่งเสริมให้องค์การบริหารส่วนตำบล เห็นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพเด็กก่อนวัยเรียน

องค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทต่อการเรียนการสอน และการสนับสนุนงบประมาณต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมาก การที่มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมเป็นคณะนักวิจัยในโครงการครั้งนี้ ร่วมแลกเปลี่ยน ถอดบทเรียน ทำให้เกิดความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง อีกทั้งผลการศึกษา พบว่า นักวิจัยที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ได้นำแนวคิดที่ได้ ไปปรับใช้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยการเชิญผู้สูงอายุไปเล่านิทาน หรือมีกิจกรรมกับเด็ก ๆ ซึ่งครูผู้สอนสะท้อนว่าเกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับผู้สูงอายุ หรือดำเนินการปรับตารางการเรียนการสอนให้เหมาะสมได้ในบางพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าการอ่านหนังสือให้เด็กอายุก่อน ๓ ปีฟังนั้นมีประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็กในหลาย ๆ ด้าน ดังนั้นควรมีการขยายพื้นที่การดำเนินงานให้กว้างขวางและผลักดันให้การอ่านหนังสือให้เด็กวัยก่อนประถมฟังเป็นวาระแห่งชาติ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

นรรธฐิยา ผลขาว และคณะ. (๒๕๕๑). **ชวนกันอ่านหนังสือให้เด็กฟัง**. รายงานวิจัย. วันที่สืบค้นข้อมูล ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๔, เข้าถึงได้จาก

http://www.vijai.org/project_highlight/projecthl_detail.asp?topicid=๘๕๓

๖ โรคที่ควรระวังช่วงน้ำท่วม

เรียบเรียงโดย...วิมลรักษ์ ศานติธรรม

แม้ว่าฤดูหนาวกำลังจะย่างเข้ามาแล้ว แต่ดูท่าว่าก่อนฤดูฝนจะผ่านไปจะส่งท้ายฤดูฝนด้วยภาวะน้ำท่วมที่หลายพื้นที่กำลังประสบอยู่ในขณะนี้ ซึ่งก็ทำให้ประชาชนเดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัย และการคมนาคมไปตาม ๆ กัน แต่นอกจากเรื่องที่อยู่อาศัยและการคมนาคมที่ลำบากแล้ว สิ่งหนึ่งที่มาพร้อมกับภาวะน้ำท่วมเห็นจะเป็นเรื่องโรคภัยไข้เจ็บที่มากับน้ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนเราได้อย่างมากมายบทความที่น่าสนใจฉบับประจำเดือนธันวาคมนี้จึงขอส่งท้ายปีเก่าด้วยการนำเรื่องราวเกี่ยวกับโรคที่มากับน้ำท่วมมาฝากผู้อ่านเพื่อการปฏิบัติตนสำหรับการป้องกันโรคที่มากับน้ำท่วม ๖ โรค ดังนี้

๑. โรคฉี่หนู ฉี่หนูเป็นโรคระบาดในคนที่ติดต่อมาจากสัตว์ มีสาเหตุมาจากเชื้อแบคทีเรียที่ชื่อว่า เลปโตสไปรา (Leptospira sp.) ที่อยู่ในปัสสาวะของสัตว์ ตั้งแต่หนู วัว ควาย ไปจนถึงสัตว์เลี้ยงอย่างสุนัขและแมว โดยคนจะสามารถรับเชื้อฉี่หนูนี้เข้าไปทางบาดแผล หรือผิวหนังที่แช่น้ำเป็นเวลานาน ๆ รวมถึงเยื่อเมือกอย่างตาและปากอีกด้วย

อาการของโรคฉี่หนู มี ๒ แบบ คือแบบไม่รุนแรงจะมีอาการเหมือนเป็นไข้หวัดธรรมดาปวดหัว ตัวร้อน ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ซึ่งสามารถรักษาให้หายได้หากผู้ป่วยรู้ตัวและรีบไปพบแพทย์ตั้งแต่วะยะแรก ๆ ในกรณีอาการรุนแรงจะทำให้ตาอักเสบแดง น้ำตาไหล สู้แสงไม่ได้ และเมื่อเชื้อเข้าไปอยู่ในสมองจะทำให้เกิดอาการเพ้อ ไม่รู้สึกตัว และยิ่งไปกว่านั้นหากติดเชื้อทั่วร่างกายจะทำให้เลือดออกในร่างกายนจนเสียชีวิต

การปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคฉี่หนู หลีกเลี่ยงการเดินอยู่ในบริเวณน้ำท่วมขัง การเล่นน้ำ โดยเฉพาะในเด็กที่มักจะสนุกสนานไปกับการย่ำน้ำหรือเล่นน้ำในช่วงน้ำท่วม แต่หากจำเป็นต้องเดินผ่านบริเวณน้ำท่วมอย่างเลี่ยงไม่ได้ ให้รีบเดิน อย่าแช่น้ำจนผิวหนังเปียกเพราะจะทำให้ติดเชื้อได้ง่าย และควรใส่รองเท้าบูททุกครั้งเมื่อเดินลุยน้ำ เพื่อป้องกัน ไม่ให้เกิดบาดแผลที่เท้า และป้องกันไม่ให้เชื้อโรคเข้าสู่บาดแผลที่เท้าหรือน่อง ทั้งยังช่วยป้องกันไม่ให้สัตว์ที่หนีน้ำกัดได้ ส่วนผู้ที่เริ่มมีอาการปวดหัว ตัวร้อน ให้รีบไปพบแพทย์อย่างเร่งด่วนอย่างรอให้อาการหนักเพราะอาจจะรักษาไม่หายและเสียชีวิตก็เป็นได้

๒. อหิวาตกโรค เป็นโรคที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย *Vibrio Cholerae* ที่แพร่กระจายอยู่ในน้ำดื่มและอาหาร โดยมีแมลงวันเป็นพาหะนำโรค และแน่นอนว่าโรคนี้แพร่ระบาดได้โดยการกินและดื่มอาหารที่มีแมลงวันตอมและมีเชื้ออหิวาตกโรคปะปนอยู่ รวมทั้งอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ ด้วย

อาการของโรค ผู้ป่วยจะอุจจาระเหลวเป็นน้ำวันละหลายครั้ง แต่ไม่เกินวันละ ๑ ลิตร อาจมีอาการปวดท้องหรืออาเจียนได้ ซึ่งถือว่าเป็นอาการในระยะแรกสามารถรักษาให้หายได้ภายใน ๑-๕ วัน แต่หากติดเชื้อรุนแรง ผู้ป่วยจะมีอาการท้องเดิน อุจจาระมากและมีลักษณะอุจจาระเป็นน้ำขาวขุ่น มีกลิ่นเหม็นคาว และอุจจาระได้โดยไม่ปวดท้องและไม่รู้สึกตัว สามารถหายได้ภายใน ๒-๖ วัน หากได้รับเกลือแร่และน้ำชดเชยน้ำที่เสียไป แต่หากได้รับไม่พอดีกับที่เสียไปแล้ว ผู้ป่วยก็จะมีอาการหมดแรงหน้ามืดอาจช็อคถึงเสียชีวิตได้

การปฏิบัติตนเพื่อป้องกันอหิวาตกโรค ควรรับประทานอาหารที่สะอาด ปรุงสุกใหม่ ๆ และดื่มน้ำสะอาด เช่น น้ำดื่ม รวมถึงรักษาสุขภาพอนามัยด้วยการล้างมือ และภาชนะใส่อาหารให้สะอาดทุกครั้ง แต่ไม่ควรนำน้ำท่วมมาล้าง หรือทำความสะอาดภาชนะ หลีกเลี่ยงการสัมผัสกับผู้ป่วยที่เป็นอหิวาตกโรค หรือหากติดเชื้ออหิวาแล้วก็ควรพบแพทย์และรับประทานยาตามแพทย์สั่งอย่างเคร่งครัด

๓. ไข้ไทฟอยด์ เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย *Salmonella Typhi* ที่อยู่ในน้ำและอาหารเช่นเดียวกับอหิวาตกโรค แพร่ระบาดโดยการดื่มน้ำและอาหารที่ปนเปื้อนเชื้อโรค

อาการของโรค เมื่อได้รับเชื้อนี้เข้าไปจะไม่แสดงอาการทันที แต่จะแสดงอาการหลังจากรับเชื้อประมาณ 1 สัปดาห์ โดยผู้ป่วยจะมีอาการปวดหัว เบื่ออาหาร มีไข้สูงมาก ท้องร่วง บางรายมีผื่นขึ้นตามตัว แน่นท้อง สามารถหายได้เองภายใน ๑ เดือน แต่ผู้ป่วยควรจะไปพบแพทย์หลังจากมีอาการแล้ว เพราะอาจจะเสียชีวิตจากภาวะปอดบวมได้

การปฏิบัติตนเพื่อป้องกันไข้ไทฟอยด์ หลีกเลี่ยงอาหารที่มีเชื้อโรคทุกชนิด ซึ่งหมายความว่าให้ทานอาหารที่สะอาด อยู่ในภาชนะที่สะอาด รวมถึงล้างมือให้สะอาดก่อนทานทุกครั้ง และควรหลีกเลี่ยงอาหารจากร้านค้าข้างถนนที่อยู่ในบริเวณที่ไม่สะอาด เสี่ยงต่อการติดเชื้อ หรืออีกทางหนึ่งคือฉีดวัคซีนป้องกันไข้ไทฟอยด์

๔. โรคตับอักเสบ เป็นภาวะที่มีการอักเสบของเซลล์ตับ ทำให้ตับทำงานผิดปกติ จนทำให้มีอาการเจ็บป่วยได้ และไวรัสตับอักเสบที่มาจากภาวะน้ำท่วม ก็คือไวรัสตับอักเสบนชนิดเอ ที่มีสาเหตุมาจากการทานอาหารที่ไม่สะอาด ไม่ทำให้สุก

อาการของโรค เมื่อแสดงอาการแล้วผู้ป่วยจะมีไข้ต่ำ ๆ เบื่ออาหาร ปวดท้อง ปวดตัว แล้วยาโครงขวา และมีปัสสาวะเป็นสีชาแก่ เริ่มมีอาการตัวเหลืองตาเหลืองในสัปดาห์แรก และจะหายเป็นปกติภายใน ๒-๔ สัปดาห์

การปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคตับอักเสบ คือ ทานอาหารที่สุกและสะอาด ไม่ใช้แก้วน้ำและช้อนร่วมกับผู้อื่น

๕. ตาแดง เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ไวรัส *Chlamydia Trachomatis* และ *Bacterial Conjunctivitis* อาจมาจากภูมิแพ้ หรือสัมผัสสารที่เป็นพิษต่อตา มักเกิดจากการเอามือที่สกปรกไปขยี้หรือสัมผัสดวงตา รวมถึงใช้ผ้าเช็ดตัว หรือผ้าเช็ดหน้าไปสัมผัสกับดวงตา

อาการของโรค ผู้ป่วยจะมีอาการคันตาจนหลายรายต้องขยี้บ่อย หรือบางคนแค่เคืองตาเท่านั้น และมีขี้ตามากกว่าปกติ มีลักษณะเป็นหนองและมีสะเก็ดปิดตาตอนเช้า และมองเห็นได้ไม่ชัดเจน ตามัวหรืออาจปวดตา

การปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคตาแดง ควรล้างมือให้สะอาด ไม่ใช้เครื่องสำอาง ผ้าเช็ดตัว ผ้าเช็ดหน้าร่วมกับคนอื่น หลีกเลี่ยงการสัมผัสดวงตาในทุกกรณี และอย่าใช้ยาหยอดตาร่วมกับคนอื่น หากเริ่มเคืองตาหรือคันตา ให้รีบปรึกษาแพทย์

๖. ไข้เลือดออก เกิดจากการติดเชื้อไวรัสที่มีอยู่กลายเป็นพาหะนำโรค มักพบในเด็ก มักระบาดในฤดูฝน ที่มีการแพร่พันธุ์ของยุงลาย

อาการของโรค ผู้ป่วยจะมีไข้สูงประมาณ ๒-๗ วัน เบื่ออาหาร อาเจียนออกมามีสีน้ำตาลปนอยู่ ปวดกล้ามเนื้อ ตัวแดง หรืออาจมีผื่นหรือจุดเลือดตามผิวหนัง หากเข้าสู่ภาวะวิกฤตผู้ป่วยจะไข้ลด มือเท้าเย็น ตัวเย็น ชีพจรเต้นเร็ว อาเจียนมาก ปัสสาวะน้อย ทำให้เข้าสู่ภาวะช็อกได้ หากมีอาการควรรีบพบแพทย์อย่างเร่งด่วน

การปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคตาแดง พยายามอย่าให้ยุงกัดโดยทากันยุงเป็นวิธีที่ดีที่สุด และอย่าปล่อยให้ภาชนะต่าง ๆ ภายในบ้านมีน้ำขังนานเพราะจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง หรือหากเป็นไข้เลือดออกแล้วไม่ควรให้ยุงกัดเพราะจะทำให้แพร่เชื้อไปสู่คนใกล้ชิดได้ผ่านยุง

ดังนั้น ทุก ๆ ท่านที่ประสบภาวะน้ำท่วม รวมถึงคนทั่วไปก็ควรที่จะระวังการระบาดของโรคเหล่านี้ เพราะอย่างไรก็ตามการป้องกันย่อมเป็นเรื่องที่ง่ายกว่าการรักษาเมื่อเป็นโรคแล้วอย่างแน่นอน เพราะฉะนั้น อย่าลืมนำใจสุขภาพอนามัยและพิถีพิถันกับการใช้ชีวิตในช่วงน้ำท่วมและขอให้ทุกท่านผ่านวิกฤตการณ์น้ำท่วมนี้ไปได้โดยปลอดภัย

ที่มา :

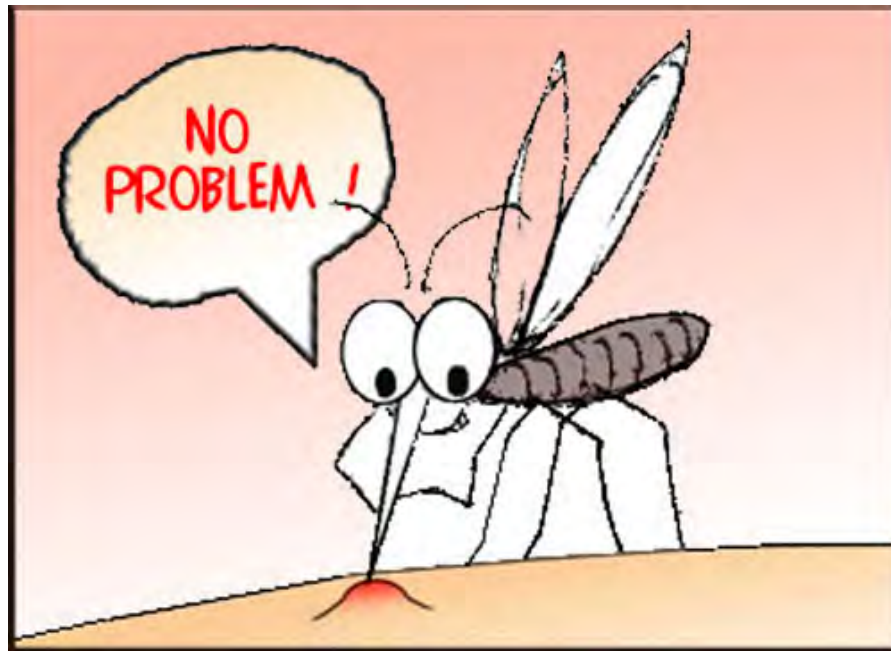
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). ๖ โรคที่ควรระวังช่วงน้ำท่วม.

สืบค้นจาก <http://www.thaihealth.or.th/healthcontent/situations/24821>

เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

ยาต้านมาลาเรียชนิดใหม่

เรียบเรียงโดย...นารีลักษณ์ ศิริวรรณ

โรคมาลาเรียหรือโรคไข้จับสั่น เกิดจากเชื้อปรสิตเซลล์เดียว ชื่อ พลาสโมเดียม (Plasmodium) โดยสายพันธุ์ที่พบมากที่สุดแถบทวีปเอเชียและแอฟริกา คือ พลาสโมเดียม ฟาลซิพารัม และพลาสโมเดียม ไวแวกซ์ เชื้อพลาสโมเดียม ฟาลซิพารัม มีความรุนแรง อาจทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิตได้ หากไม่ได้รับการรักษาที่เหมาะสม ในขณะที่เชื้อพลาสโมเดียม ไวแวกซ์ มักก่ออาการมาลาเรียเรื้อรัง

เอนไซม์ไดไฮโดรโฟเลตรีดักเตส (Dihydrofolatereductase) หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า ดีเอชเอฟอาร์ (DHFR) มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมาลาเรีย มียาไพริเมธามีน (Pyrimethamine) เป็นยาต้านมาลาเรีย ที่มีศักยภาพในการยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ดีเอชเอฟอาร์ แต่ในปัจจุบันการดื้อยาของเชื้อพลาสโมเดียม ทำให้ไม่สามารถใช้ไพริเมธามีนในการรักษาโรคได้

ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (ไบโอเทค) นำโดย ศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ ยุทธวงศ์ ร่วมกับคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในออสเตรเลีย และอังกฤษ ศึกษาโลกและวิวัฒนาการการดื้อยาของเชื้อพลาสโมเดียม ฟาลซิพารัม และไวแวกซ์ พบว่า การดื้อยาของเชื้อพลาสโมเดียม เกิดขึ้นเนื่องจากการกลายพันธุ์ของยีนสำหรับสร้างเอนไซม์ดีเอชเอฟอาร์ ส่งผลกระทบต่อการจับระหว่างเอนไซม์กับโมเลกุลของยา ทำให้ประสิทธิภาพของยาไพริเมธามีนในการฆ่าเชื้อมาลาเรียลดลง โดยกลุ่มผู้วิจัยยังทำการดัดแปลงเอนไซม์ เพื่อนำมาใช้ศึกษาโครงสร้างผลึกเชิงซ้อน พบว่า โครงสร้างที่จับกับยาของเอนไซม์ที่มาจากพลาสโมเดียมที่ดื้อยา แตกต่างไปจาก

บริเวณเดียวกันของเอนไซม์ที่มาจากเชื้อไม่ดื้อยา ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ยาไพริเมธามินจับกับเอนไซม์ของเชื้อดื้อยาได้ไม่ดี จึงก่อให้เกิดการดื้อยา

การศึกษาโครงสร้างผลึกของเอนไซม์ดีเอชเอฟอาร์ และการพบการเปลี่ยนแปลงตรงบริเวณที่จับกับยาของเชื้อดื้อยานี้ มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสามารถนำความแตกต่างที่พบนี้ ไปใช้ในการออกแบบยาหรือสารยับยั้งเอนไซม์ เพื่อเป็นยาด้านมาลาเรียชนิดดื้อยา โดยการออกแบบให้สารยับยั้งใหม่สามารถจับกับเอนไซม์กลายพันธุ์ได้อย่างแน่นหนากว่ายาไพริเมธามินเดิม ซึ่งในขณะนี้กลุ่มผู้วิจัยได้สังเคราะห์สารยับยั้งได้หลายชนิด โดยมีแนวโน้มที่จะพัฒนาเป็นยาต่อไปได้ จากการพิสูจน์ว่าออกฤทธิ์ได้ดีในสัตว์ทดลองและใช้ความเป็นพิษ ยาเหล่านี้เป็นยาที่ใช้กิน และราคาไม่แพง จึงเหมาะสำหรับผู้ป่วยในประเทศกำลังพัฒนา

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ ไบโอเทค สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อป้องกันและบำบัดโรคเขตร้อน) เวลคัมทรัสต์ กองทุนยาเพื่อมาลาเรีย (Medicines for Malaria Venture) สหภาพยุโรป และ Howard Hughes Medical Institute (HHMI) ผลงานวิจัยได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสารชั้นนำของโลก เช่น Nature Structural Biology และ Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America (PNAS) เป็นต้น

ที่มา :

ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ. ผลงานเด่นไบโอเทค.

สืบค้นจาก www.biotec.or.th วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

รอบรู้นอกสภา

“เมื่อถึงวันเกษียณอายุราชการ”

เรียบเรียงโดย...ปิยะวรรณ ปานโต

เมื่อวันศุกร์ที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๔ ที่ผ่านมา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้จัดให้มีพิธีมอบของที่ระลึกให้แก่ข้าราชการรัฐสภาสามัญ ลูกจ้างประจำ ผู้เกษียณอายุราชการของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๔ รวม ๑๖ ราย คือ

ข้าราชการรัฐสภาสามัญ

๑. นางอุมาสีว์ สอาดเยี่ยม	รองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
๒. นายณรงค์ รัตนะพร	ผู้อำนวยการสำนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
๓. นางเพียงฤทัย โชติทัตต์	กลุ่มช่วยอำนวยการนักบริหาร
๔. นางสาววัลลภา บันทัดกันท์	สำนักบริหารงานกลาง
๕. นางจิราวรรณ ชัยพานิช	สำนักวิชาการ
๖. นางสาวพุลศรี อยู่แพทย์	สำนักกรรมการ ๑
๗. นายทองคำ แก้วพรม	สำนักการประชุม
๘. นางสาวพัสนาพันธ์์ ลักษณะยศ	สำนักการประชุม
๙. นายสมศักดิ์ แตงมณี	สำนักรักษาความปลอดภัย
๑๐. นายกำพล ชมสินทรัพย์	สำนักรักษาความปลอดภัย
๑๑. นายทวีศักดิ์ ดวงวิชัย	สำนักรักษาความปลอดภัย
๑๒. นายอิทธิพันธ์ ลอองศรี	สำนักรักษาความปลอดภัย
๑๓. นางอำไพ กันเกษแก้ว	สำนักประชาสัมพันธ์

ที่จะต้องปรับสภาพจิตใจเมื่อไม่อาจพบปะเพื่อนร่วมงานเหมือนเมื่อก่อนได้อีกแล้ว จึงขอแนะนำในการเตรียมตัวเตรียมใจ เตรียมใช้ชีวิตใหม่มาฝากท่านผู้อ่านด้วยวิธีง่าย ๆ ดังต่อไปนี้

๑. ปรับความคิด อย่าคิดว่าเมื่อพ้นวัยทำงานแล้ว ตัวเองจะไม่มีประโยชน์ไม่มีคุณค่า ควรปรับความคิดใหม่ให้มองว่าชีวิตที่ผ่านมาเป็นเรื่องธรรมดา ยอมรับความจริงในเรื่องนี้ได้ ก็จะสามารถใช้ชีวิตในวัยเกษียณได้อย่างมีความสุข

๒. ควรคบหาเพื่อนฝูง และญาติมิตร การสร้างสัมพันธ์ภาพนับเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้คนวัยเกษียณไม่รู้สึกเจียบเหงา และว้าเหว่ ถ้ามีเพื่อนฝูง ญาติมิตร ควรหาโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ไปทำบุญทานอาหาร ออกกำลังกายร่วมกัน หรือเข้าสมาคมอุทิศตนช่วยเหลือสังคม จะทำให้รู้สึกกระปรี้กระเปร่ามีความสุขไม่โดดเดี่ยว

๓. การดูแลสุขภาพจิต สุขภาพจิตส่งผลต่อสุขภาพกาย เมื่อปรับความคิดการใช้ชีวิตวัยเกษียณได้แล้ว ก็จะสามารถปรับตัวเองให้มีจิตใจที่ร่าเริง แจ่มใส มองโลกในแง่บวก ฝึกจิตให้สงบ เช่น สวดมนต์ ไหว้พระนั่งสมาธิ หรืออาจจะดูหนังฟังเพลง ปลูกต้นไม้ อ่านหนังสือที่ชอบ และที่สำคัญก็ต้องเตรียมความพร้อมรับรู้กับสิ่งรอบตัวที่เปลี่ยนแปลงไปเสมอ เช่น ฮอริโมนที่เปลี่ยนแปลงไปอาจทำให้อารมณ์ฉุนเฉียวทางแก้ไขที่ดีก็คือ การใช้สติเข้าควบคุมและเปิดรับมุมมองใหม่ ๆ อยู่เสมอ

๔. เตรียมสุขภาพกาย ควรมีการจัดวางแผนตารางชีวิตในวันว่างอย่างเหมาะสม เริ่มตั้งแต่เรื่อง การดูแลสุขภาพกาย ด้วยการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เช่น เดินออกกำลังกายไม่ต่ำกว่า ๓๐-๔๕ นาที อย่างน้อย ๓ ครั้ง/สัปดาห์ เรื่องอาหารควรทานปลา กินโปรตีนจากนมถั่วเหลือง เต้าหู้ และอาหารที่ช่วยย่อยทานผักผลไม้ให้หลากหลาย ตลอดจนการหลับนอนพักผ่อนให้เพียงพอ และควรหมั่นตรวจสุขภาพเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น ช่วงเวลาปลดเกษียณ ถือเป็นโอกาสพักผ่อนให้ท่านได้ใช้ชีวิตอย่างมีอิสระขึ้นกว่าเดิม มีเวลาอยู่กับครอบครัว และให้ความอบอุ่นกับลูกหลานอย่างเต็มที่ หลังจากใช้ชีวิตอย่างเหน็ดเหนื่อยมาเป็นเวลายาวนาน นับเป็นช่วงชีวิตที่สงบ และมีความสุขอย่างแท้จริง

ที่มา :

พิธีมอบของที่ระลึกให้แก่ข้าราชการรัฐสภาสามัญ ลูกจ้างประจำ ผู้เกษียณอายุราชการ ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๔. วันศุกร์ที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๔ สำนักบริหารงานกลาง สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

เอกสารอ้างอิง :

ณ ปราย. (๒๕๕๔) วารสารสายใจไฟฟ้า. เมื่อถึงวันเกษียณ. ฉบับประจำเดือนกันยายน ๒๕๕๔.

พบปะนักวิจัย

อาจารย์อนุสรณ์ พัฒนาคานต์

สัมภาษณ์โดย...ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์

สำหรับคอลัมน์พบปะนักวิจัยประจำเดือนนี้ ขอแนะนำอาจารย์อนุสรณ์ พัฒนาคานต์ โดยเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในงานวิจัยเป็นอย่างดี เพราะนอกจากงานวิชาการทางการสอน โดยเป็นอาจารย์ประจำโปรแกรมรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิแล้ว อาจารย์ยังดำรงตำแหน่งรักษาการผู้อำนวยการสำนักวิจัยเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิอีกด้วย ซึ่งจะทำให้พบมุมมอง และความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับงานทางวิจัยเพิ่มขึ้นต่อไป

ประวัติการศึกษา

ปริญญาโท	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ปริญญาตรี	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ปริญญาตรี	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ประวัติการทำงาน

๒๕๔๕	อาจารย์พิเศษวิทยาลัยสารพัดช่างศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ
๒๕๕๐	อาจารย์ประจำโปรแกรมรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
๒๕๕๐	อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปัจจุบัน	- อาจารย์ประจำโปรแกรมรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

- รักษาการผู้อำนวยการสำนักวิจัยเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
- กรรมการบริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
- เลขาธิการคณะกรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
- คณะอนุกรรมการกลั่นกรองโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับชุมชน จังหวัดชัยภูมิ

ผลงานวิจัย/วิชาการ

๑. ความเข้มแข็งของกลุ่มผลประโยชน์ระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษาโรงสีข้าวชมรมรักษัธรรมชาติ อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันพระปกเกล้าและสำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ)

๒. บทความวิชาการ เรื่อง ความเข้มแข็งของกลุ่มผลประโยชน์ระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษา โรงสีข้าวชมรมรักษัธรรมชาติ อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ในวารสารวิชาการ การเมืองการปกครองไทย ครั้งที่ ๒ ปี ๒๕๕๐ โดยสำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า ทั้งนี้ ได้รับเงินสนับสนุนจากสถาบันพระปกเกล้า (ผู้เขียนและนำเสนอ)

๓. รายงานการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้รับบริการในการจัดงานประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด ประจำปี ๒๕๕๐ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากจังหวัดร้อยเอ็ดและมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด (ผู้ร่วมวิจัย)

๔. การปรับตัวของศิลปะการแสดง : กรณีศึกษาหนังประโมทัย คณะประกาศสามัคคี อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ทุนอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๓ (อยู่ระหว่างขั้นตอนการเขียนเล่มวิจัย) (หัวหน้าโครงการวิจัย)

๕. รายงานการประเมินผลโครงการ ขับเคลื่อนการระดมความคิดแบบมีส่วนร่วมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่ชุมชน ท้องถิ่นเขตจังหวัดชัยภูมิ ทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปีงบประมาณ ๒๕๕๓ (หัวหน้าโครงการประเมินผล)

๖. รายงานการจัดเวทีระดมความคิดเห็นกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง จังหวัดชัยภูมิ ปีงบประมาณ ๒๕๕๒ ทุนสนับสนุนจากสำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า (หัวหน้าโครงการดำเนินการ)

๗. การประเมินผลกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง จังหวัดชัยภูมิ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๓ (อยู่ระหว่างการดำเนินการประเมินผล) ทุนสนับสนุนจากสำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า (ผู้ดำเนินการ)

๘. โครงการประเมินศักยภาพศูนย์การเรียนรู้ โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ (ผู้ร่วมประเมิน)

๙. โครงการวิจัยชุมชน : จิตสำนึกสาธารณะในการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม : ศึกษากรณีเครือข่ายองค์กรชาวบ้านเกษตรกรดินภูเพื่อการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม จังหวัดชัยภูมิ ทุนสนับสนุนจากสถาบันพระปกเกล้าปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๔ (ผู้วิจัย)

๑๐. โครงการวิจัย : ความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมการณ์เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดชัยภูมิ ๒๕๕๔ - กำลังดำเนินการวิจัย (ทุนสนับสนุนจากสถาบันพระปกเกล้า) (หัวหน้าโครงการวิจัย)

๑๑. โครงการวิจัย : การเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นโดยสภาองค์กรชุมชน : กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ (ทุนสนับสนุนงบประมาณแผ่นดินประมาณปี ๒๕๕๕ จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ : วช.) (ผู้วิจัย)

๑๒. รายงานการศึกษาเรื่อง การศึกษาปัญหาทางวิชาการเพื่อตอบปัญหาตามมาตรา ๔๑ แห่งพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ (ผู้ร่วมวิจัย)

๑๓. การประเมินผลกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง จังหวัดชัยภูมิ ปีงบประมาณ ๒๕๕๔ (อยู่ระหว่างการดำเนินการประเมินผล) ทุนสนับสนุนจากสำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า (ผู้ดำเนินการ)

คำถาม : มุมมองงานวิจัย สภาพงานวิจัยในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง

อาจารย์อนุสรณ์ พัฒนาคานต์ : งานวิจัยในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นระยะเวลาที่การทำวิจัยค่อนข้างคึกคัก และมีหลายหน่วยงานเป็นผู้สนับสนุนการทำวิจัยของประเทศในขณะนี้ ผมคิดเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว แต่ว่างานวิจัยยังขาดการนำไปบูรณาการและการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งนี้อาจเพราะมีหลายหน่วยงานให้ทุนสนับสนุนในการดำเนินการวิจัย แต่ยังขาดการเชื่อมต่อบริบทสารสนเทศให้สามารถเข้าถึงการใช้ประโยชน์ หากมีการเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่ายและสามารถเข้าถึงการเข้าไปใช้ประโยชน์จะดีมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หน่วยงานวิชาการเช่น มหาวิทยาลัยในต่างจังหวัดไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรทางความรู้เท่ากับเมืองหลวงเช่น หนังสือ ตำรา หรือเอกสารที่จำเป็นจะต้องใช้ในการทำวิจัย การอ้างอิงต่าง ๆ ยังมีน้อย ควรจะมีการทำฐานข้อมูล เพื่อให้เกิดการเข้าถึงประโยชน์ทางความรู้ร่วมกัน

คำถาม : การพัฒนางานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ให้นำไปสู่การใช้ประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมควรเป็นอย่างไร

อาจารย์อนุสรณ์ พัฒนาคานต์ : เวทีวิชาการทางสังคมศาสตร์ระดับประเทศเราเกิดขึ้นเยอะ มีการเปิดโอกาสให้นำเสนอผลงานวิจัย ผลงานวิชาการ ค่อนข้างมาก แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ก็ยังเป็นเวทีแบบ “วิชาการ” ซึ่งผมเห็นว่า การจัดเวทีในรูปแบบนี้คือการไปนำเสนอผลงานวิจัย ผลงานวิชาการ ของคนที่อยู่ในแวดวงวิชาการ บางครั้งนำไปใช้ไม่ได้ หรือบางคนก็นำเสนอเพื่อให้ผ่านการรับรองจากหน่วยงานที่จัดเวทีและนำไปใช้ในการขอจบหลักสูตรปริญญาโท ปริญญาเอก ยังไม่มีการส่งผลลงสู่

ชุมชนในภาคปฏิบัติ (อาจจะมีย่างแต่เนี้ย) บางหน่วยงานก็ต้องการค้นหาแบบอย่างงานวิจัยชุมชนที่ดี (best practice) แต่ลืมนึกถึงความยั่งยืนของการนำงานวิจัยไปใช้ในระยะเวลา

การที่จะนำไปสู่การนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม ผมมองไปที่การสร้างนักวิจัยท้องถิ่นหรือ นักวิจัยที่อยู่ในท้องถิ่นให้เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับนักวิชาการที่สังกัดสถาบัน ซึ่งขณะนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิเรากำลังดำเนินการ เช่นร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่นในการค้นหาองค์ความรู้ไปพร้อมกับการปฏิบัติงาน การจัดเวทีสภาองค์กรชุมชนของจังหวัด เราก็พยายามริเริ่มเพื่อให้เกิดรูปธรรม

คำถาม : แนวทางการพัฒนางานวิจัยที่จะช่วยพัฒนาการปฏิบัติงานของรัฐสภาให้เกิดประสิทธิภาพ ควรเป็นอย่างไร

อาจารย์อนุสรณ์ พัฒนศาสตร์ : รัฐสภา บางครั้งฟังดูอาจไกลกว่าประชาธิปไตยชุมชน งานวิจัยส่วนใหญ่ (ในมุมมองของผม) ผมมองว่า มันเป็นภาพกว้าง ๆ (Grand) ของทั้งประเทศ อยากให้มีโครงการวิจัยชุมชนแบบปฏิบัติการ ควบคู่ไปด้วย จะทำให้เห็นว่ารัฐสภานั้นยังมีความเชื่อมโยงกับระดับท้องถิ่น ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมและสามารถเข้าถึงได้ด้วย

คำถาม : การพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ ๆ เพื่อให้งานวิจัยของประเทศเกิดความก้าวหน้า ควรเป็นอย่างไร

อาจารย์อนุสรณ์ พัฒนศาสตร์ : ถ้ามองจากมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิที่เป็นต้นสังกัดผม ผมมองว่า ควรจะกระจายแหล่งทุน อาจเป็นก้อนเล็ก ๆ แล้วก็รวบรวม ประเด็นเป็นโจทย์กำหนดมาให้ลองปฏิบัติก่อน (เพื่อริเริ่ม) เพราะทุนสนับสนุนนักวิจัยจากรัฐสภาส่วนใหญ่เป็นการกำหนดโจทย์ที่กว้าง และบางครั้งการส่งข้อเสนอองงานวิจัยระดับเล็ก ๆ เพื่อขอรับการสนับสนุนจะไม่ได้รับการตอบรับ ทั้ง ๆ ที่งานวิจัยในระดับดังกล่าวมันคลุกคลีกับพื้นที่และการปฏิบัติ

บางครั้งนักวิจัยหน้าใหม่ เมื่อขอทุนสนับสนุนไปแล้วหลายครั้งหลายที แต่ไม่ได้รับการตอบรับ ทำให้เขาประหม่าที่จะขอรับทุน บางคนไม่สนใจอีกต่อไปเลยก็มี ก็หันไปมุ่งงานสอนในห้องเรียนอย่างเดียว ผมว่าก่อให้เกิดการขาดโอกาสในการลงมือทำงานวิจัย อยากให้มีทุนขนาดย่อมสำหรับนักวิจัยหน้าใหม่ได้ทำการวิจัยในพื้นที่ เพื่อให้เกิดผลต่อการนำไปสอน นำไปต่อยอดองค์ความรู้ให้นักศึกษาในห้องเรียนด้วย

LIRT

- คำถาม : ทิศทาง และแนวโน้มงานวิจัยในอนาคตควรเป็นแบบใด
- อาจารย์อนุสรณ์ พัฒนสานต์ : ปัจจุบัน ผมมองว่าสังคมเริ่มซับซ้อน และแตกแขนงหลายความคิด ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละที่ น่าจะมีความแตกต่าง รวมไปถึงมุมมองของประชาชนในทุก ๆ พื้นที่ที่พัฒนามากขึ้น งานวิจัยหลายแห่งเคยบอกว่าคนไทยอ่านหนังสือน้อย ผมมองว่าเริ่มจะไม่ใช่เสมอไป สังเกตได้จากตามร้านอาหาร ร้านขายของชำ ก๋วยเตี๋ยวแผงลอย ฯลฯ มีหนังสือพิมพ์ให้อ่านทุกที่ แม้แต่พ่อค้าแม่ค้าขายไก่ปิ้งเขาก็อ่านหนังสือพิมพ์ติดตามข่าว เราจะบอกว่าประชาชนระดับความรู้น้อยทำให้มีการชักจูงได้ง่าย ไม่จริงอีกต่อไป การเลือกตั้งตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปถึงระดับชาติ ไม่ได้บ่งบอกว่าประชาชนความรู้น้อยถึงรับเงินซื้อเสียงอีกต่อไป การต่อรองทางความคิดเริ่มเกิด เริ่มมีขึ้น ระดับท้องถิ่นยิ่งคึกคักเรื่องการพูดคุย เรื่องการเมือง

ในประเด็นนี้ ผมมองว่า ทิศทางงานวิจัยในอนาคตโดยเฉพาะในทางสังคมศาสตร์นั้น จำเป็นที่จะต้องมองจากล่างขึ้นบน (bottom-up) และคนหันมาสนใจงานวิจัยในประเด็นย่อย ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะงานวิจัยทางการเมืองภาคพลเมือง และผมก็อยากเห็นงานวิจัยในแนวทางนี้ เพื่อก่อให้เกิดการนำไปบูรณาการองค์ความรู้ด้านการทำวิจัยต่อไป ขอขอบคุณครับ

*****

ปิดท้ายวิจัย

พระราชดำริด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ

เรียบเรียงโดย...นาริลักษณ์ ศิริวรรณ

ในช่วง ๓ - ๔ เดือนที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤตเรื่องน้ำเป็นอย่างมาก เกิดขึ้นในหลายจังหวัด ได้แก่ ออยุธยา สระบุรี ชัยนาท ลพบุรี สุพรรณบุรี นครสวรรค์ รวมทั้งกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวงและศูนย์กลางธุรกิจของประเทศ ทั้งนี้ ปัญหาน้ำท่วมที่รุนแรงในครั้ง นี้ ได้ส่งผลกระทบต่อมาถึงกรุงเทพมหานคร เกิดจากสาเหตุสำคัญหลายประการ ได้แก่ กรุงเทพมหานครตั้งอยู่ในเขตมรสุม นอกจากฝนที่ได้รับจากอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ยังมีฝนที่มาจากพายุโซนร้อนและดีเปรสชัน ระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นอยู่กับอิทธิพลการขึ้นลงของระดับน้ำทะเล รวมทั้งปัญหาแผ่นดินทรุด เนื่องจากการสูบน้ำบาดาลทำให้พื้นที่ในกรุงเทพฯ เดิมซึ่งเป็นพื้นที่ราบต่ำอยู่แล้ว ทรุดตัวลงมากกว่าเดิม เมื่อเกิดน้ำท่วมขัง ทำให้ยากในการระบายน้ำออกจากพื้นที่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นห่วงใยในปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้นมาโดยตลอด และได้ทรงพระราชทานแนวคิดและวิธีการต่าง ๆ สำหรับแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในหลายวิธีการ ที่มีคุณประโยชน์อย่างมากแก่พสกนิกรชาวไทย ซึ่งทั้งภาครัฐและประชาชนในทุกภาคส่วน ควรน้อมนำและเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ดังนี้

๑. การก่อสร้างคันกันน้ำ เพื่อป้องกันน้ำท่วมซึ่งเป็นวิธีการดั้งเดิม โดยการก่อสร้างคันดินกันน้ำขนาดที่เหมาะสมขนานไปตามลำน้ำ ห่างจากขอบตลิ่งพอสมควร เพื่อป้องกันมิให้น้ำล้นตลิ่งไปท่วมในพื้นที่ต่าง ๆ ด้านใน เช่น คันกันน้ำมูโนะ และโครงการปีหลังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส เป็นต้น

๒. การก่อสร้างทางผันน้ำ เพื่อผันน้ำทั้งหมดหรือบางส่วนที่ล้นตลิ่งท่วมทันออกไป โดยการก่อสร้างทางผันน้ำหรือชุดคลองสายใหม่เชื่อมต่อกับลำน้ำที่มีปัญหาน้ำท่วม โดยให้น้ำไหลไปตามทางผันน้ำที่ขุดขึ้นใหม่ไปลงลำน้ำสายอื่น หรือระบายออกสู่ทะเลตามความเหมาะสม

๓. การปรับปรุงและตกแต่งสภาพลำน้ำ โดยใช้วิธีขุดลอกลำน้ำตื้นเขินให้น้ำไหลสะดวกขึ้น ตกแต่งดินตามริมตลิ่งให้เรียบ มีให้เป็นอุปสรรคต่อทางเดินของน้ำ และกำจัดวัชพืช ผักตบชวา และรื้อทำลาย สิ่งกีดขวางทางน้ำไหลให้ออกไปจนหมดสิ้น เป็นต้น

๔. การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมพื้นที่ตามพระราชดำริแก้มลิง ซึ่งลักษณะและวิธีการของโครงการ แก้มลิง คือ

๑) ดำเนินการระบายน้ำออกจากพื้นที่ตอนบนให้ไหลไปตามคลองในแนวเหนือ-ใต้ลงคลอง พักน้ำขนาดใหญ่ที่บริเวณชายทะเล เช่น คลองชายทะเลของฝั่งตะวันออก ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นบ่อเก็บน้ำขนาดใหญ่คือ แก้มลิง ต่อไป

๒) เมื่อระดับน้ำทะเลลดต่ำกว่าระดับน้ำในคลอง ก็ทำการระบายน้ำจากคลองดังกล่าวออก ทางประตูระบายน้ำ โดยใช้หลักการทฤษฎีแรงโน้มถ่วงของโลก (Gravity Flow) ตามธรรมชาติ

๓) สูบน้ำออกจากคลองที่ทำหน้าที่แก้มลิง เพื่อให้ระบายออกในระดับต่ำที่สุดออกสู่ทะเล เพื่อ จะได้ทำให้น้ำตอนบนค่อย ๆ ไหลมาเองตลอดเวลา ส่งผลให้ปริมาณน้ำท่วมพื้นที่ลดน้อยลง

๔) เมื่อระดับน้ำทะเลสูงกว่าระดับน้ำในลำคลอง ให้ทำการปิดประตูน้ำ เพื่อป้องกันมิให้น้ำ ย้อนกลับ โดยยึดหลักน้ำไหลทางเดียว (One Way Flow)

ที่มา :

มูลนิธิชัยพัฒนา. ทฤษฎีการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก

<http://www.Chaipat.or.th/chaipat/index.php/th/concept-and-theory-development/theory>.

สืบค้นวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

